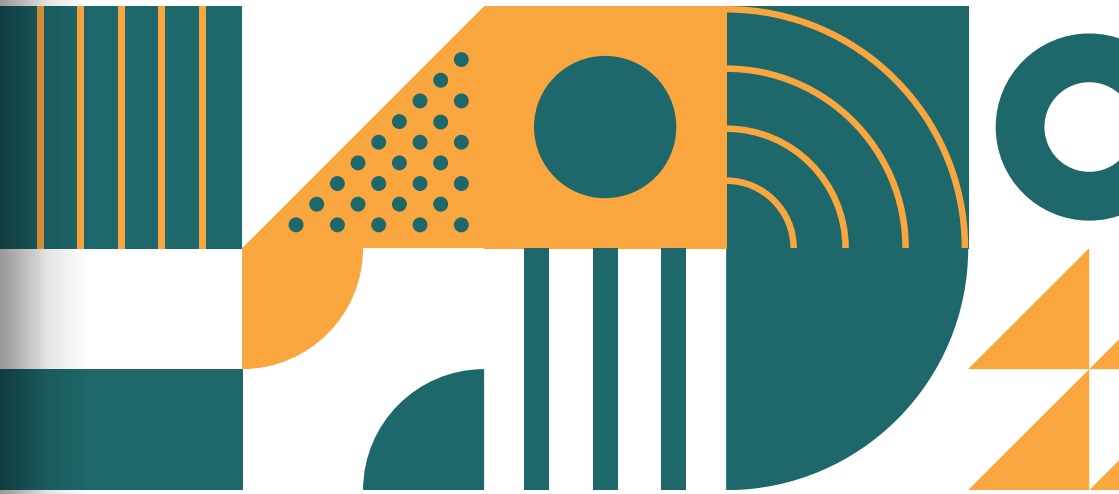




Povezani u tranzitu

Profesionalci iz zemalja zapadnog Balkana i
Nemačke dele znanja i iskustva u holističkoj
podršci žrtvama kršenja ljudskih prava među
migrantima i izbeglicama

PERSPEKTIVE PRAKTIČARA





Povezani u tranzitu

Profesionalci iz zemalja zapadnog Balkana i Nemačke dele znanja i iskustva u holističkoj podršci žrtvama kršenja ljudskih prava među migrantima i izbeglicama

PERSPEKTIVE PRAKTIČARA

Pripremio BAfF, Nemačka asocijacija psihosocijalnih centara za izbeglice i žrtve torture, u okviru Regionalnog projekta Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) o prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima na zapadnom Balkanu – „PaCT“, a naručilo nemačko Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ).

Bundesweite Arbeitsgemeinschaft der Psychosozialen Zentren für Flüchtlinge und Folteropfer BAfF | 2022

Imprint

Urednici: Larisa Kunze i Elise Bittenbinder, BAfF Nemačka

Autori i saradnici: Feliks Ahls (PSZ Dizeldorf, Nemačka); Darko Arsenovski (World Vision, Bosna i Hercegovina); Jovanka Bajramović (World Vision, Bosna i Hercegovina); Olivera Bojović (Grupa 484, Srbija); Dorothe Bruch (XENION Berlin, Nemačka); Maxi Fleiter (PSZ Dizeldorf, Nemačka); Sabine Hancke (Lichtpunkt Hamburg, Nemačka); Miriam Kroner (Lichtpunkt Hamburg, Nemačka); Ana Milić (Mreža psihosocijalnih inovacija, Srbija); Hana Mušić (Žene sa Une, Bosna i Hercegovina); Draga Šapić (Mreža psihosocijalnih inovacija, Srbija); Birke Siebenburger (Refugio Minhen, Nemačka); Aleksandra Sremčev (Centar za populacione politike i održivi razvoj, Srbija); Dragana Stojanović (Centar za populacione politike i održivi razvoj, Srbija); Adela Šušnjar (Žene sa Une, Bosna i Hercegovina); Gordana Vukašin (Grupa 484, Srbija); Lukas Velc (BAfF, Nemačka); Veronika Volf (PSZ Dizeldorf, Nemačka); Barbara Volf (FATRA, Frankfurt, Nemačka).

Priznanja

BAfF želi da se zahvali svima koji su sarađivali u izradi i pripremi ove publikacije. Posebnu zahvalnost želimo da izrazimo Ivani Stanković, iz kancelarije GIZ Beograd, koja je inicirala i podstakla ovu razmenu, omogućivši nam da podelimo svoje znanje i razmislimo o našoj praksi iz konteksta kako tranzitnih zemalja tako i zemalja prijema. Zahvaljujemo se timovima naših partnerskih organizacija na spremnosti da podele svoja iskustva i aktivno učestvuju u organizovanju i pripremi programa razmene.

Ovaj izveštaj prikazuje nalaze, uvide i pitanja koja su se pojavila tokom transnacionalne razmene. To je dokument koji je zajednički izradila grupa pojedinaca iz različitih profesionalnih sredina – uključujući socijalni rad, psihoterapiju, klinički rad, pravne savete, istraživanje i zastupanje. Zahvaljujemo im se na otvorenosti, poverenju i posvećenosti.

BAfF e.V. – Bundesweite Arbeitsgemeinschaft der Psychosozialen Zentren für Flüchtlinge und Folteropfer
Paulsenstraße 55-56 / 12163 Berlin, Nemačka
www.baff-zentren.org

BAfF – Nemačka asocijacija psihosocijalnih centara za izbeglice i žrtve torture

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije se ne sme reprodukovati, kopirati ili prenositi u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronski ili mehanički, uključujući fotokopiju, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pronalaženje informacija, bez dozvole vlasnika autorskih prava. Sadržaj ove publikacije može se koristiti u obrazovne i druge nekomercijalne svrhe, pod uslovom da se BAfF obavesti o svrsi i da svako takvo korišćenje bude praćeno potvrdom izvora. BAfF daje GIZ-u neopozivo, neekskluzivno i prenosivo pravo korišćenja ove publikacije u svim područjima i oblastima, uključujući njenu obradu i prevod i korišćenje u elektronskim medijima. GIZ ima pravo da trećim licima dodeli jednostavna potkorisnička prava na ovu publikaciju. Ova publikacija je omogućena zahvaljujući podršci koju je pružio Regionalni projekat za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima na zapadnom Balkanu – „PaCT“ koji sprovodi Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), a koji je naručilo nemačko Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ).

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost BAfF-a i ni na koji način se ne može smatrati da odražava stavove GIZ-a ili BMZ-a.

Ovaj dokument su zajedno sastavili praktičari. On predstavlja zajednički nacrt publikacije, što međutim ne znači nužno da svaki odeljak ove publikacije predstavlja poglede i stavove svake organizacije učesnice. Urednici i autori nisu odgovorni za sadržaj bilo kojeg drugog veb-sajta, stranica ili dokumenata koji su povezani sa ovom publikacijom.

Grafički prelom: H. Friedrich-Pfefferkorn – Kommunikationsdesign

Sadržaj

Uvod	08
Molba za više transnacionalne razmene praktičara	09
Pozadina ovog projekta	11
Struktura publikacije	13
Rečnik pojmova	13
 „Mapa znanja“ zapadni Balkan	15
Srbija	16
Bosna i Hercegovina	18
 „Mapa znanja“ Nemačka	20
 Premošćivanje konteksta između tranzitne zemlje i zemlje prijema – uvid u rad praktičara	23
 Ono što nas drži - lični prikaz praktičara	34
 Teme u fokusu: Dobre prakse i preporuke	40
1 – Uspostavljanje i razvoj profesionalnih mreža podrške	41
2 – Interdisciplinarno dokumentovanje kršenja ljudskih prava i torture ljudi u pokretu	43
— Dobra praksa: Holistički pristupi rehabilitaciji od torture koristeći Istanbulski protokol (Nemačka)	47
3 – Značaj podrške osoblja i brige o sebi	48
— Dobra praksa: Kako uključiti i zaštititi volontere preko profesionalnih koordinatora (Nemačka)	51
4 – Psihosocijalna podrška u kontekstu kršenja ljudskih prava	52
FOKUS I: Saradnja vlade i civilnog društva	52
— Dobra praksa: Identifikovanje i rešavanje posebnih potreba za zaštitom (Nemačka)	52
— Dobra praksa: Izgradnja povjerenja i zaštite za žrtve trgovine ljudima (BiH)	54
— Dobra praksa: Izgradnja efikasnih nacionalnih usluga MZPSP (Srbija)	54

FOKUS II: Multidisciplinarni pristupi zaštiti i brizi o deci i adolescentima u pokretu i izbeglištvu	55
— Dobra praksa: Treninzi o roditeljstvu informisanom o traumi (Nemačka)	55
— Dobra praksa: Multidisciplinarni pristupi zaštiti dece (BiH)	57
FOKUS III: Stvaranje sigurnosti u kontekstu ranjivosti, nesigurnosti, diskriminacije i izolacije	58
— Dobra praksa: Osnaživanje mladih ljudi da stvore kolektivne bezbedne prostore (Srbija)	58
— Dobra praksa: „Zajedničke teme“ kao kulturološki osetljiv pristup društvenoj povezanosti i emocionalnoj sigurnosti (BiH)	59
— Dobra praksa: Platforma za e-savetovanje kao sredstvo za unapređenje mentalnog zdravlja izbeglica i migranata (Srbija)	60

Preporuke / Zaključci za efikasan prenos u praksu	63
--	-----------

Organizacije koje učestvuju	67
BAfF – Nemačka asocijacija psihosocijalnih centara za izbeglice i žrtve torture	68
Centar za populacione politike i održivi razvoj (CPPSD)	68
FATRA Frankfurt	69
Group 484	70
Lichtpunkt Hamburg	72
Mreža psihosocijalnih inovacija (PIN)	73
PSZ Düsseldorf	75
Refugio Munich	76
World Vision BiH	77
XENION Berlin	79
Žene sa Une	82

Dodatak	84
Dijagram toka: Faze nemačkog postupka za dobijanje azila	86
Daljnji resursi	88

Molba za više transnacionalne razmene praktičara

Nekoliko oblasti utelovljuje međuprofesionalni, međunacionalni i međupolitički pristup snažnije od oblasti politike za izbeglice i azil. Međunarodno i nacionalno pravo se ponekad sukobljavaju u vezi sa potrebama tražilaca azila i izbeglica. Ovaj sukob vrednosti je često značajan faktor za one koji rade u oblasti zdravstvene zaštite takvih marginalizovanih pojedinaca koji moraju da se nose sa posledicama gubitka i okrutnim kršenjima ljudskih prava. U psihosocijalnom radu, profesionalni standardi mogu biti postavljeni pod velikom tenzijom uzrokovanom ovakvim pitanjima, pa su profesionalne i etičke neprilike deo svakodnevne rutine. Za praktičare koji rade u ovoj zahtevnoj i složenoj oblasti, međunarodna razmena je od posebnog značaja. To je ključna pomoć ne samo u proceni transnacionalne dinamike, već i u razvijanju sposobnosti aktera da intervenišu u političkim procesima kada su ljudska prava ugrožena. Pored toga, međunarodna razmena takođe pruža platformu za učenje koja omogućava lični i profesionalni rast, brigu o sebi i podršku kolega.

Kako merimo važnost i uspeh jednogodišnjeg projekta razmene? Kakav je uticaj transnacionalne razmene među profesionalcima koji rade u psihosocijalnoj podršci u kontekstu kršenja ljudskih prava? Postoje različiti uglovi iz kojih se ova pitanja mogu posmatrati.

Prvo, tu su priče o tome kako je razmena dovela do direktnih promena u praktičnom radu profesionalaca učesnika, na primer, o tome kako su kontakti između organizacija širom zemalja pomogli da se poboljša situacija za određenog klijenta. Ove male priče o uspehu prolaze kao zajednička nit kroz ovu publikaciju.

„Okolnosti na izbegličkoj ruti mnogih mojih klijenata postale su mi opipljivije tokom putovanja – sada mogu još bolje da razumem šta moraju da trpe, ponekad godinama, da bi zadržali svoju nadu.“ — UČESNIK IZ PSZ

DIZELDORF

„Iako se naši konteksti rada prilično razlikuju, imam na umu mnogo ideja koje bi se mogle preslikati u naš kontekst, uglavnom fokusiranih na različite usluge koje se pružaju izbeglicama koristeći oblike umetnosti i kulture, kao što ih koriste nemačke organizacije.“ — UČESNIK IZ CPPSD, BEOGRAD

Drugo, uspeh projekta postaje očigledan kada sakupite svo stečeno znanje i stečene uvide i shvatite da postoji veliki potencijal za produbljivanje dijaloga. U tom smislu, ova publikacija može predstavljati samo polaznu tačku, otvarajući teme za koje smatramo da su relevantne za dalje istraživanje i razradu u transnacionalnom okruženju. Autori dele svoje uvide i svoje dobre prakse kako bi ih učinili dostupnim drugim profesionalcima u psihosocijalnoj nezi, te široj zainteresovanoj publici. Ova publikacija je stoga i molba za više razmene.

„Priroda našeg posla je takva da je povezivanje, razmena iskustava, širenje znanja i zalaganje za zaštitu ljudskih prava onih koji su u našim društvima neprivilegovani, izuzetno važni, pa je vrednost ovog putovanja zadivljujuća.“ — UČESNIK IZ PIN-a, BEOGRAD

„Istovremeno moramo da pazimo da sada ne pravimo ishitrene generalizacije. Dobili smo samo male uvide u veoma složen kontekst. Razmenu sa našim partnerima na terenu sada treba produbiti i nastaviti, i da bismo bili u stanju da bolje klasifikujemo i razlikujemo naše sopstvene percepcije.“ — UČESNIK IZ REFUGIO MUNICH

Dakle, ovo je stručna publikacija koja se zasniva i na duboko ličnim uvidima i perspektivama o vrednosti transnacionalne razmene. Prevazići će puki opis stanja psihosocijalne zaštite u Bosni i Hercegovini, Nemačkoj i Srbiji. Dodaje vrednost proceni postavljajući kritična pitanja o tome kako se locirati u političkom svetu i kako poboljšati situaciju ljudi koji su u pokretu ili traže azil, pokušavajući da pobegnu od nasilja i kršenja ljudskih prava, često pateći od posledica diskriminacije i, moguće, ekstremno traumatičnog iskustva.

Pozadina ovog projekta

1
Termini preživeli i žrtva se koriste naizmenično u ovoj publikaciji, u znak priznanja činjenice da su žrtve bile izložene kršenju ljudskih prava, ali i preživele.

Ova publikacija je zasnovana na međunarodnom projektu razmene, koji koordinira BAfF, Nemačka asocijacija psihosocijalnih centara za izbeglice i žrtve torture, a sprovodi deset institucija koje rade sa izbeglicama koje su preživele¹ torturu i kršenje ljudskih prava. Finansiran je sporazumom o grantu u okviru regionalnog programa „Prevencija i borba protiv trgovine ljudima na zapadnom Balkanu“ koji sprovodi GIZ i u ime BMZ-a. Naš projekat „Razmena znanja i praksi – profesionalci iz zemalja zapadnog Balkana i Nemačke o holističkoj podršci izbeglicama i žrtvama kršenja ljudskih prava među migrantskom i izbegličkom populacijom“ imao je za cilj jačanje i poboljšanje kvaliteta i održivosti usluga psihološke i psihosocijalne podrške za osobe koje su preživele kršenja ljudskih prava (na primer, žrtve trgovine ljudima ili torture) na zapadnom Balkanu i Nemačkoj. Dugoročni cilj je stvaranje mreže stručnjaka istomišljenika koji povezuju zdravstvenu politiku i ljudska prava na zapadnom Balkanu i u Nemačkoj.

Tokom 2021. i 2022. godine projekat je doveo 20 profesionalaca u blisku razmenu. Došli su iz pet nevladinih organizacija sa zapadnog Balkana i iz pet nemačkih organizacija članica BAfF-a, takozvanih Psihosocijalnih centara (PSC). Grupa se redovno sastajala onlajn i obavila dva detaljna studijska putovanja u Nemačku, Srbiju i Bosnu i Hercegovinu (BiH). Fokus je bio na izgradnji kapaciteta, ne samo u pogledu teorijskog znanja, već posebno na praktičnim pristupima psihosocijalnoj nezi i tretmanu izbeglica koje su preživele kršenje ljudskih prava. BAfF je delovao kao koordinator za ovaj program razmene i obezbedio procesnu orijentaciju i kvalitet mera izgradnje kapaciteta.

Okvir i metodologija

Prvi korak je bio utvrđivanje specifičnih potreba i želja svih partnera i razvoj praktične mape puta kroz seriju sastanaka putem interneta. Razmene putem interneta su se zatim fokusirale na četiri teme koje se takođe odražavaju u strukturi ove publikacije:

— Uspostavljanje i održavanje profesionalnih mreža podrške u kontekstu migracija i kršenja ljudskih prava

- Podrška osoblja i briga o sebi
- Interdisciplinarno dokumentovanje kršenja prava ljudi u pokretu, bekstvu ili traženju utočišta²
- Dobre prakse i specifični pristupi u zbrinjavanju izbeglica i preživelih torture u oblastima prava, socijalnog rada, psihoterapije, medicine i aktivizma.

U maju 2022. BAfF je dočekaao učesnike iz Srbije i Bosne i Hercegovine u Berlinu i Lajpcigu. Delegacija je bila u mogućnosti da upozna mnoge aspekte psihosocijalne podrške izbeglicama u Nemačkoj i da se uključi u razmenu iskustava i perspektiva. Upoznali su se sa kolegama iz daljih PSC, inicijativa i nevladinih organizacija, stekli uvid u opseg i raznolikost podrške i usluga u Nemačkoj. Poseban vrhunac bilo je učešće na godišnjoj konferenciji BAfF-a na temu „Posttraumatski rast? – Podrška transformacionim procesima nakon trauma i kriza“. Učesnici su održali radionicu u kojoj su podelili uspešne primere prakse u svojim zemljama.

U julu 2022. godine stručnjaci iz pet PSC-a i BAfF-a posetili su projektne partnere i inicijative u Srbiji i BiH. Lična interakcija na licu mesta omogućila je duboku razmenu na radnom nivou sa timovima partnerskih organizacija. Imali su priliku da steknu direktan uvid u praktičan rad prihvatnih centara u blizini Beograda i Sarajeva, gde ljudi koji traže zaštitu nalaze svoje prvo utočište. Ovde su mogli direktno da iskuse raznovrsnost mehanizama podrške i struktura podrške dostupnih na licu mesta. Sastanci sa Komesarijatom za izbeglice u Srbiji, kancelarijom GIZ-a u Beogradu, Centrom za socijalni rad Opštine Hadžići (BiH) i nevladinim organizacijama koje rade na unapređenju prava i zaštite izbeglica i drugih ugroženih grupa u složenom administrativnom i političkom okruženju BiH i Srbije upotpunilo je ove utiske.

Nakon studijskih putovanja održano je zajedničko informisanje i seminari evaluacije koji su, između ostalog, doveli do kreiranja ove publikacije.

2

U praksi, definicije različitih tipova ljudi u pokretu nisu uvek dosledno raspoređene, tako da se precizne razlike između migranata, izbeglica, tražilaca azila, prisilnih migranata, onih koji su prisilno deportovani i ljudi u pokretu mogu preklapati. U ovoj publikaciji obično koristimo termine onako kako ih koriste praktičari organizacija koje učestvuju.

Struktura publikacije

Publikacija počinje takozvanim „mapama znanja“ o stanju u zemljama kojima smo se bavili. Prečesto postoji nedostatak osnovnog razumevanja drugog konteksta čak i među profesionalcima koji rade u istoj oblasti. Ovaj opis meta-nivoa je zatim pratilo više ličnih izveštaja koji odražavaju kako se strukturni faktori odražavaju na praktični svakodnevni rad sa preživelim izbeglicama.

Pošto ovi delovi uglavnom prikazuju izazove, odlučili smo da je važno da stvorimo prostor za lične glasove motivacije i onoga što nas drži, uprkos poteškoćama. Nakon toga slede poglavlja u kojima se navode glavni uvidi iz razmene o četiri gore navedene fokusne teme. Dva veb seminara smo detaljnije elaborirali pružajući uvid u teme o kojima se razgovaralo i metodologiju koja je korišćena za razmenu. Na kraju, na pozadini ukupnog utiska, završavamo sa neisključivom listom preporuka i zaključaka.

Na kraju zaključujemo prikazom organizacija koje učestvuju kako bismo istakli raznovrsnu i multidisciplinarnu i multiprofesionalnu pozadinu doprinosa i autora.

Rečnik pojmova

BAfF	Savezna asocijacija psihosocijalnih centara za izbeglice i žrtve torture
BAMF	Savezna kancelarija za migracije i izbeglice
BiH	Bosna i Hercegovina
CSO	Organizacija civilnog društva
NVO	Nevladina organizacija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine (dio BiH)
GBV	Rodno zasnovano nasilje
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit / Nemačka agencija za međunarodnu saradnju
ICD	Međunarodna klasifikacija bolesti
IOM	Međunarodna organizacija za migracije

MZPSP Mentalno zdravlje i psihosocijalna podrška

RS Republika Srpska (dio BiH)

PPC Privremeni prihvatni centar

PPP Psihološka prva pomoć

PSC Psihosocijalni centar

PTSD Posttraumatski stresni poremećaj

PSC Psihosocijalni centri za izbeglice i žrtve torture

MBP Maloletnici bez pratnje

DBPiRD Deca bez pratnje i razdvojena deca

SZO Svetska zdravstvena organizacija

Razlika između pojmova izbeglice, migranti i ljudi u pokretu u ovoj publikaciji nije uvek u skladu sa međunarodnim definicijama u pogledu pravnog statusa. Ponekad može doći do preklapanja termina.

Razlika između trgovine ljudima i krijumčarenja u ovoj publikaciji je prema sledećoj definiciji IOM-a³: *Trgovina ljudima* uključuje vrbovanje, prevoz, transfer, skrivanje ili primanje lica, uz pretnju ili upotrebu sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe položaja ili položaja ranjivosti ili davanja ili primanja plaćanja ili beneficija za postizanje pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu eksploatacije. *Krijumčarenje ljudi* uključuje nabavku, u cilju sticanja, direktno ili indirektno, finansijske ili druge materijalne koristi, od nezakonitog ulaska osobe u državu potpisnicu čiji to lice nije državljanin ili stalni stanovnik. Krijumčarenje suprotno trgovini ljudima ne zahteva element eksploatacije, prinude ili kršenja ljudskih prava.

Svi pojmovi koji su u ovom izveštaju upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

3

Vidjeti Međunarodna organizacija za migracije (2004): Glosar o migracijama. Zakon o međunarodnoj migraciji 71/04.

„Mapa znanja“ zapadni Balkan

Uvod i status quo

Srbija se smatra tranzitnom zemljom za izbeglice i migrante. Postoji velika fluktuacija ljudi koji dolaze uglavnom s Bliskog Istoka i Afrike koji nastavljaju svoj put ka zapadnoj Evropi. Izbeglice u Srbiju najčešće ulaze preko južnih granica sa Severnom Makedonijom i Bugarskom, a svoj put pokušavaju da nastave uglavnom preko Hrvatske, Rumunije, Bosne i Hercegovine i Mađarske. Izbeglice u Srbiji ostaju od nekoliko dana do tri godine. Trenutno njihov prosečan boravak u zemlji iznosi oko tri nedelje, ali ovaj period varira tokom cele godine zbog vremenskih prilika, kao i zbog različitih graničnih politika i praksi. Štaviše, muškarci koji su sami imaju tendenciju da borave u Srbiji kraće nego porodice.

U dosadašnjoj 2022. godini, približan broj izbeglica u Srbiji kretao se od 4.900 u januaru do 7.300 u avgustu.⁴ Broj onih koji kažu da nameravaju da zatraže azil, a samim tim i da se kvalifikuju za smeštaj u državnim ustanovama, varira u poslednjih deset godina, od najniže tačke od 2.723 (2012.) do visoke tačke od 577.975 (2015. godine). U međuvremenu, broj izbeglica koje stvarno ulaze u postupak azila je mnogo manji – 144 u 2020. i 252 u 2021.⁵ Kancelarija za azil u Srbiji je godišnje donela između 0 i 41 pozitivnu odluku o azilu u poslednjih deset godina, što Srbiju čini zemljom s relativno niskim stopama pružanja međunarodne zaštite.

Nakon izbijanja ukrajinske krize u februaru, u Srbiji je u aprilu 2022. registrovano 6.000 ukrajinskih izbeglica⁶, a njihov broj se od tada nije mnogo povećao. Velika većina izbeglica je privatno smeštena, dok je u jednom azilantskom centru namenjenom ukrajinskim izbeglicama smešteno manje od 100 osoba. Republika Srbija je 18. marta 2022. godine aktivirala Mehanizam privremene zaštite za ukrajinske izbeglice koji im daje međunarodnu zaštitu u zemlji na godinu dana⁷.

Izbeglice su trenutno smeštene u šest centara za azil i osam prihvatnih centara, pored četiri smeštajna objekta specijalizovana za decu bez pratnje i razdvojenju decu (DBPiRD)⁸. Psihološku podršku pruža Ministarstvo zdravlja koje zapošljava tri do pet psihologa sa punim radnim vremenom. Preostali centri imaju psihološku podršku koju pružaju OCD

⁴ <https://www.unhcr.org/rs/en/country-reports>

⁵ Beogradski centar za ljudska prava. (2022). Pravo na azil u Republici Srbiji 2021. (dostupno na mreži: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/english/wp-content/uploads/2014/01/Right-to-Asylum-in-the-Republic-of-Serbia-2021.pdf>)

⁶ <https://kirs.gov.rs/lat/svet/dnevnik-ukrajinske-krize>

⁷ <https://help.unhcr.org/serbia/temporary-protection-in-serbia/>

⁸ <https://kirs.gov.rs/cir/azil/centri-za-azil-i-prihvatni-centri>

čiji psiholozi obično nisu angažovani sa punim radnim vremenom i čije usluge se finansiraju projektima s ograničenom održivošću.

Postupak dobijanja azila u Srbiji



⁹ Zakon o azilu i privremenoj zaštiti, Republika Srbija, 24/2018. Preuzeto 14. septembra iz (dostupno na mreži: https://kirs.gov.rs/media/uploads/Law_on_asylum_and_temporary_prot.pdf)

¹⁰ Član 2, Ibid.

¹¹ Za detaljnije informacije o postupku azila u Srbiji posetite: <https://asylumineurope.org/reports/country/serbia>

Zakon o azilu i privremenoj zaštiti Republike Srbije⁹ priznaje nekoliko načina međunarodne zaštite: status izbeglice, supsidijarnu zaštitu i privremenu zaštitu. Po ulasku na teritoriju Srbije, izbeglica može izraziti nameru da podnese zahtev za azil, nakon čega ga državni službenici zvanično registruju i može da dobije smeštaj u nekom od centara za azil. Sledeći korak je podnošenje zahteva za azil koji tražilac azila može uraditi sam ili uz pomoć zakonskog zastupnika. Oni se tada smatraju službenim tražiocima azila – „*stranac koji je podneo zahtev za azil na teritoriji Republike Srbije, a za koga još nije doneta konačna odluka*”¹⁰. Nakon toga, Kancelarija za azil vodi prvu raspravu o azilu. Trajanje procesa odlučivanja je tri meseca, ali se može produžiti do devet meseci. Ukupno, maksimalno trajanje postupka azila ne bi trebalo da bude duže od godinu dana, ali praksa pokazuje da može trajati znatno duže. Ako tražilac azila dobije negativnu odluku, može se uložiti žalba Komisiji za azil. Ako se to odbije, može se uložiti žalba Upravnom sudu. Konačna instanca za žalbu je Ustavni sud¹¹.

Bosna i Hercegovina

Uvod i status quo

Bosna i Hercegovina je jedna od najsiromašnijih zemalja jugoistočne Evrope. BDP po glavi stanovnika u 2018. bio je 5.703 USD,¹² a 15% stanovništva je 2017. godine živelo ispod granice siromaštva¹³. BiH karakteriše složen ustavni okvir. Sastoji se od dva entiteta i jednog distrikta – Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH), Republike Srpske (RS) i Brčko distrikta. Entitet FBiH se sastoji od deset kantona, svaki sa svojom vladom i parlamentarnim telom, dok je RS centralizovani entitet.

Zbog ove složene strukture, upravljanje izbegličkom krizom, počev od 2018. godine, karakteriše nedostatak koordinacije i saradnje između različitih nivoa vlasti, kao i izazovi u donošenju odluka između nacionalnog i lokalnog nivoa. Situaciju otežava uporno protivljenje vlasti RS i nekoliko kantona FBiH da prihvate migrante. Dakle, svi objekti za azil i izbeglice nalaze se na teritoriji FBiH, samo je imigracioni pritvorski centar u Istočnom Sarajevu (RS).

Procenjuje se (prema podacima SFA) da je od 2018. godine u BiH ušlo oko 90.000 migranata, od kojih skoro svi nameravaju da odu negdje drugde. U početku je prioritet bio uspostavljanje kampova, takozvanih privremenih prihvatnih centara (PPC), sklanjanje ljudi sa ulice i smeštaj u kolektivna skloništa gde bi imali pristup hrani, sanitarnim objektima, itd. Pružanje prve psihološke pomoći (PPP), posebno onima koji ostaju van PPC-a, uglavnom se ne dešava. Postojećem sistemu podrške nedostaju resursi da bi se osiguralo da su svi kojima je potreban MZPSP identifikovani i da im se pruži pomoć.

Postupak dobijanja azila u BiH

Većina ljudi u pokretu BiH smatra tranzitnom zemljom. U 2021. registrovano je samo 167 pojedinačnih zahteva za azil, a broj se poslednjih godina konstantno smanjuje. Najviše tražilaca azila 2021. bilo je iz Turske, Avganistana i Irana¹⁴.

Podnošenje zahteva za azil u BiH je proces koji se sastoji od niza koraka¹⁵. Prvi korak je iskazivanje namere da se traži azil, što se može desiti nep-

¹² Međunarodni monetarni fond, 2019

¹³ Svetska banka, 2019.

¹⁴ <https://www.unhcr.org/bosnia-and-herzegovina.html>, pregledano 02.10.2022

¹⁵ <https://help.unhcr.org/bosniaandherzegovina/applying-for-asylum/>, pregledano 02.10.2022

osredno pri prvom kontaktu sa Graničnom policijom ili Službom za poslove sa strancima. Potonji će izdati „Potvrdu o izraženoj nameri da se traži azil“ (poznat i kao „beli papir“) koja važi do 14 dana. Ako ljudi nemaju prijavljenu adresu u privatnom smeštaju, ostaju u prihvatnim centrima u blizini Sarajeva ili u Unsko-sanskom kantonu.

Drugi korak je prvi registracioni razgovor sa Sektorom za azil Ministarstva bezbednosti. Nakon popunjavanja obrasca zahteva za azil za formalno podnošenje, Ministarstvo će izdati Karton tražioca azila („žuti karton“) koja važi tri meseca.

Treći korak je drugi intervju sa Sektorom za azil Ministarstva bezbednosti koji će odrediti izbeglički status u periodu od šest do 18 meseci.

„Mapa znanja“ Nemačka

Uvod i status quo

Nemačka je jedina država u svetu sa ustavom zagaranovanim pravom na azil koje je sprovedeno posle Drugog svetskog rata. Broj tražilaca azila ostao je nizak dugi niz godina, ali je značajno porastao početkom 90-ih zbog pada Gvozdene zavesе i ratova, na primer, u bivšoj Jugoslaviji. Amandman na Ustav 1993. godine i uvođenje strogih propisa o azilu doveli su do odbijanja zahteva za azil. Od 2000. godine zakoni su se polako poboljšavali za tražioce azila: sigurniji status uveden je nakon četiri godine boravka za one mlađe od 21 godine ili za završetak stručnog obrazovanja. Tražioci azila dobili su i bolju finansijsku podršku. Od 2015. godine, kada je veliki broj izbeglica stigao u Nemačku, ponovo su pooštreni zakoni o azilu, u pogledu finansijske podrške, stanovanja, spajanja porodice i deportacije.

Tražioci azila su raspoređeni širom Nemačke i obavezni su da žive prvo u prihvatnim centrima sa zajedničkim ugostiteljskim kapacitetima, a zatim u hostelima. Većina hostela ima obezbeđenje, zajedničke sobe, zajednička kupatila i kuhinje. Postoje posebni centri za smeštaj (samaca) žena i njihove dece, dok su samci smešteni zajedno sa porodicama. Socijalni radnici iz nevladinih organizacija pružaju socijalno savetovanje, ali službe uglavnom nemaju dovoljno osoblja i službenih prevodilaca. Kursevi nemačkog jezika su dostupni samo za tražioce azila iz određenih zemalja za koje postoji velika verovatnoća da će dobiti dugoročno pravo boravka. Maloletnici bez pratnje dobijaju poseban smeštaj u sistemu socijalne zaštite mladih i o njima brine vaspitno osoblje. Tražioci azila primaju samo 80% standardne socijalne pomoći koja se smatra minimalnim iznosom za „razuman“ život u Nemačkoj.

Pristup zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti za izbeglice i tražioce azila regulisan je Zakonom o beneficijama za tražioce azila (AsilbLG). Vrsta nege zavisi od pravnog statusa osobe i od toga koliko dugo neprekidno živi u Nemačkoj. Tražioci azila koji žive u Nemačkoj manje od 18 meseci i osobe bez statusa legalnog boravka imaju pravo na medicinsku negu samo u slučajevima akutne bolesti i upornih bolova. Dalje beneficije mogu se dodeljivati na diskrecionoj osnovi. Lečenje psiholoških problema se često ne finansira.

Nakon 18 meseci, tražioci azila dobijaju karticu zdravstvenog osiguranja koja olakšava pristup zdravstvenoj zaštiti, ali javni zdravstveni sistem obično ne uključuje prevodioce. Nevladine organizacije su uglavnom zbog nedostatka prevodilaca osnovale psiho-socijalne centre koji nude psihoterapiju i socijalno savetovanje sa profesionalnim prevodiocima za traumatizovane tražioce azila i izbeglice. Danas širom Nemačke postoji 47 takvih centara.

Od februara do maja 2022. godine u Nemačkoj je registrovano 802.500 izbeglica iz Ukrajine. 84% njih su bile žene.¹⁶ Odboren im je boravak na tri godine sa pravom na rad bez prolaska postupka azila. Međutim, obrazovanje, adekvatno stanovanje i integracija ostaju izazovi.

16

<https://mediendienst-integration.de/english/facts-figures.html>

Postupak dobijanja azila u Nemačkoj

U Nemačkoj su 2021. godine 148.233 osobe zatražile azil. Ogromna većina došla je iz Sirije (37%), zatim iz Avganistana (15,7%), Iraka (10,5%) i Turske (4,8%). Pravo na boravak dobilo je 63,1% aplikanata. U prvoj polovini 2022. bilo je 97.249 zahteva za azil, što je oko 20 odsto više nego u prvoj polovini 2021.

U svom prvom intervjuu, tražioci azila su ispitivani o njihovoj ruti putovanja, kao i o uzetim otiscima prstiju i zahtevima za azil podnetim u tranzitnim zemljama, pošto zvaničnici žele da utvrde koja je država u okviru Dablinskog III sistema¹⁷ zadužena je za proceduru azila: Nemačka je 2021. godine poslala 42.300 dablinskih zahteva drugim državama članicama EU. Te godine 2.700 osoba je deportovano iz Nemačke u drugu zemlju EU, a 4.300 osoba je poslato iz drugih evropskih zemalja u Nemačku.¹⁸

17

Za dodatne informacije pogledati: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum_en

18

<https://mediendienst-integration.de/migration/flucht-asyl/abschiebungen.html>

U svom drugom intervjuu (Anhorung) u Saveznoj kancelariji za migracije (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) tražioci azila moraju detaljno navesti razloge zašto su napustili svoju zemlju i zašto se ne mogu vratiti u svoju zemlju porekla. U slučaju odbijanja moguća je žalba upravnom sudu u roku od dve nedelje.

Za detaljnije informacije takođe pogledajte dijagram toka „Faze nemačkog postupka za dobijanje azila“ u dodatku.

Premošćivanje konteksta između tranzitne zemlje i zemlje prijema – uvid u rad praktičara

„Mogu da vam kažem koliko košta da uđete u „igru“, rekao je mladić, koristeći izraz kojim svi, pa i zvaničnici, opisuju pokušaj prelaska granice u EU. „Svaki put moramo da nađemo 200 evra. Jednom smo to uradili i ići ćemo ponovo. Sva nada u našem životu je da ćemo uspeti – i uspećemo!“ Oči su mu sijale od nade. Imao je možda 20 godina i putovao je sa svojom mladom ženom. Posjećivali smo grupnu aktivnost u jednom dobro organizovanom prihvatnom centru u BiH i više puta smo pitani o situaciji za izbeglice u Nemačkoj. Ubrzo je glavna tema bila kako do tamo i šta mogu da očekuju od života u Nemačkoj. Postalo nam je jasno da šta god da kažemo o problemima sa kojima se mogu suočiti u Nemačkoj, nećemo ih sprečiti da isprobaju „igru“ jer je to bila nada za koju su živeli. Novinar u jednom drugom centru u Srbiji to je ovako izrazio: „Znate da nema šanse da se vratim u Avganistan u sadašnjoj situaciji. Video sam kako ubijaju mog najboljeg kolegu i prijatelja ispred mene. Moram da odem do mesta gde mogu da nađem način da izdržavam svoju porodicu kod kuće. To je najmanje što mogu da uradim. Ne mogu odustati“.

Ti primeri jasno pokazuju razlike u kontekstima u kojima radimo, ali takođe pokazuju da moramo da koristimo naše profesionalne veštine i pristupe na različite načine kada govorimo o dokumentovanju nasilja ili/i zbrinjavanju ili rehabilitaciji preživelih. Psihosocijalni rad ima za cilj da podrži i osnaži klijente. U teoriji, ovo objedinjuje profesionalnu oblast i moglo bi se očekivati da posao bude svuda isti – međutim, i dalje postoje razlike kada je u pitanju rad u tranzitu i u zemljama destinacije, kao što su uloga međunarodnih organizacija i međunarodnog finansiranja, funkcija i neposredna svrha dokumentovanja nasilja i važnost dijagnoze, na koje utiču ciljevi klijenta u pogledu stalnog boravka.

Stoga smo tokom naših razmena pitali šta praktičari u oba konteksta treba da znaju o praktičnim razlikama u svakodnevnom radu drugog i kako se saradnja i razmena mogu iskoristiti za poboljšanje psihosocijalne podrške. Bez ikakve ambicije da uhvatimo celokupnu složenost slike, želimo da bacimo svetlo na stvarnost rada iz naših različitih uglova.

Perspektiva iz Bosne i Hercegovine

Mnogi migranti i izbeglice zaglavljani u BiH putuju često godinama i napustili su svoje domove tražeći bolji život. Samo putovanje je skoro uvek stresno i nepredvidivo iskustvo, a uglavnom počinje nakon prethodnih iskustava sa različitim oblicima nesigurnosti i često nasilja. Ljudi u pokretu koji pokušavaju da dođu do EU često su vraćani iz Hrvatske ili Slovenije po nekoliko puta, ali ne odustaju i ostaju odlučni da pokušaju ponovo. Sve ovo stvara dodatni pritisak i nesigurnost za većinu migranata i samo oni s jakim samopouzdanjem ostaju dovoljno mirni da se usredsrede na nastavak putovanja. Naravno, boravak na otvorenom, u improvizovanim kampovima, šumama ili ruševinama, bez ikakvih higijenskih uslova, bez zdravstvene zaštite, hrane i odeće, značajno utiče na zdravlje migranata, uključujući i njihovo mentalno zdravlje. To često rezultira povećanim nivoom anksioznosti, ali i povećanim nivoom agresije.

Na svom putu ka i kroz BiH prema hrvatskoj granici, mnogi maloljetnici oba spola, kao i žene, pretrpjeli su razne vrste nasilja i kršenja ljudskih prava. Žene i devojke – posebno kada putuju same ili bez pratnje – suočavaju se sa većim rizicima od rodno zasnovanog nasilja (RN), dok se maloletnici muškog spola često suočavaju sa fizičkim nasiljem. Uopšteno govoreći, žene koje putuju same ili sa decom, trudnice i dojilje, adolescentkinje i DBPIRD su najizloženiji rizicima koji se tiču njihovog zdravlja i bezbednosti. Ovi rizici, u kombinaciji sa nedostatkom pristupa zdravstvenom sistemu u BiH, negativno utiču na njihovo mentalno zdravlje i socijalno blagostanje. Vlasti BiH do sada nisu davale prioritet pitanju rodno zasnovanog nasilja u postupanju sa ljudima u pokretu. Nažalost, žene i devojke koje su iskusile RN ne dobijaju neophodnu podršku i zaštitu od svojih porodica ili okoline. U velikom broju slučajeva ostaju same, ne prijavljuju ova krivična dela i stoga ne mogu da dobiju potrebnu podršku: osnovnu zaštitu, psihosocijalnu podršku, upućivanje u sklonište i zaštitu reproduktivnog zdravlja, kao i besplatne pravne usluge i informacije o ljudskim pravima i ravnopravnosti polova.

Perspektiva iz Srbije

Pružanje psihosocijalne podrške u tranzitnim zemljama ne bi trebalo mnogo da se razlikuje od one u zemljama destinacije jer je glavni cilj, odnosno dobrobit klijenta, isti. Našim klijentima pristupamo u kontekstu njihovih potreba i perioda njihovog boravka u Srbiji. Identifikacija njihovih specifičnih potreba utiče na to kako će te potrebe biti tretirane, na kojem nivou i kako ćemo uspeti da im odgovorimo. Ponekad ovakav pristup može biti i teži put jer se može desiti da će klijenti češće reći da će raditi na nekim pitanjima kada stignu na odredište, iako je očigledno da su neke intervencije neophodne tokom tranzita. Takođe, rešavanje određene potrebe može biti izazovno u pogledu resursa potrebnih da se odgovori na nju. To može značiti da ćete morati da uključite neke druge relevantne zainteresovane strane i da će vam trebati više vremena da rešite problem. I možda nećete imati to vreme. A dešava se da svi resursi koje ste koristili ostanu bez ikakve nadoknade ili smisla kada klijenti odluče da odu, ponekad čak i bez najave jer nemaju mnogo vremena za razmišljanje kada ih krijumčar kontaktira. Ipak, nije uvek tako, a dobijamo i informacije o odlasku naših klijenata i čujemo njihove odgovore čak i nakon što prestanemo da radimo direktno sa njima. Ali, iz ove perspektive, moglo bi se reći da je ovo jedno od najizazovnijih pitanja u tranzitnom kontekstu – rezultat nečijeg rada nestaje, a to povećava neizvesnost procesa i direktno utiče na motivaciju pomagača.

Činjenica da klijenti češće kažu da će raditi na nekom pitanju kada stignu u zemlju odredišta vrlo često znači da im nedostaje motivacija jer je njihov fokus na njihovom cilju, a to je nastavak putovanja, a ne na njima samima i njihovim unutrašnjim procesima. To im često daje snažan osećaj beznađa i neizvesnosti, kao i nerealna očekivanja od usluga koje će im biti pružene u zemlji destinacije, ali i dok su u Srbiji. To dovodi do toga da naši klijenti budu pasivni, nesposobni da preduzmu bilo šta da promene svoje stanje ili da učine nešto za svoju situaciju, tako da su najčešće samo primaoci raznih oblika podrške i pomoći.

Primenjujući to na svakodnevni život, npr. upis dece u obrazovni sistem, rešavanje nekih zdravstvenih problema, psihološko savetovanje itd., svaki od ovih koraka zahteva angažovanje ne samo jedne, već i mnogih drugih službi (škole, zdravstvene ustanove, institucije socijalne zaštite,

itd.). U međuvremenu, posle kratkog perioda, možda za nekoliko dana, često se desi da odu, i postaje teško doći do nekih daljih ciljeva i imati osećaj postignutog.

Zato, u „tranzitnom“ kontekstu našeg rada, svoje ostvarenje tražimo kroz postizanje nekih manjih i konkretnih ciljeva koji imaju smisla za naše klijente, ali i nas same. Jer ako počnemo da razmišljamo kao naši klijenti („Svejedno će oni uskoro otići“) onda ćemo se naći u istoj poziciji kao i naši klijenti – beznadežni i izbegavajući odgovornost za svoje postupke. S ove pozicije ne možemo biti korisni nikome, ni klijentima ni sebi.

Primer slučaja iz Srbije

Sećamo se jedne porodice s kojom smo sarađivali na početku naše profesionalne karijere u migracijama. Radili smo s njima nekoliko meseci na različitim problemima koje su imali. Ova porodica je došla iz Avganistana i činili su je roditelji i dve ćerke, 7 i 13 godina. Roditeljima je bilo zaista teško da ih puste u školu i bili su prilično zabrinuti kako će ih druga deca prihvatiti, posebno stariju ćerku koja je bila tinejdžerka, gde su imali poteškoća da prihvate da će imati dečake u razredu. Roditelji su vršili veliki pritisak na nju, a mi smo pokušali da ublažimo taj pritisak i da ih razuverimo i objasnimo kontekst i kako škole u Srbiji funkcionišu. Redovno smo bili u kontaktu, posebno nakon što su devojčice pošle u školu i bilo je primetno da sve ide kako treba. To je trajalo dva meseca. Jednog dana smo se dogovorili sa roditeljima da ćemo stariju devojčicu otpratiti u školu, što smo već s vremena na vreme radili da bismo stakli informacije i saznali o utiscima devojčice. U razgovoru koji smo vodili tog dana, devojčica je rekla da se „konačno oseća kao normalna tinejdžerka“, da joj se sviđa škola u kojoj ima nekoliko prijatelja. Bila je veoma ponosna i na to kako su njeni prijatelji primetili da odlično govori engleski, pa su pre nego što je naučila srpski, pronašli svoj model komunikacije – ona im je pomagala da uče engleski, a oni njoj srpski. Delovala je veoma zadovoljno. Telefon joj je zazvonio dok smo se približavali školi, a nakon što je završila razgovor počela je da plače. Otac joj je rekao da je zvao krijumčar ljudi i da moraju da odu što pre. Bila je zaista uznemirena i zabrinuta i rekla je da će ostati ovde, da ne

želi da ode, i da mrzi to što je niko ne pita da li želi da se preseli, čak ni da li želi da napusti Avganistan. Imala je osećaj da za nju stvari konačno postaju normalne i nije želela da ode. Proveli smo neko vreme zajedno, dok se ona malo nije smirila. Setimo se, nije se imalo šta reći, samo je trebalo da prihvati činjenicu da nema moć da donosi ovakve odluke i da se nekako izbori sa svojim osećajem beznađa. Ova nepredvidljivost je nešto što utiče na klijente kao i na profesionalce u tranzitnom kontekstu.

Danas ova devojka živi u Nemačkoj, dobar je đak u srednjoj školi i dopada joj se život tamo. Nadamo se da će tako i ostati i da više neće morati da se seli.

OVAJ PRIMER SU PODELILE OLIVERA BOJOVIĆ I GORDANA VUKAŠIN,
GRUPA 484, SRBIJA

Ovaj primer nam pokazuje drugu stranu medalje koju nosimo kao pomagači koji rade u tranzitnom kontekstu, stranu koja nije uvek svetla; ali pokazuje i decu i njihove potrebe u ovom kontekstu. To su potrebe na koje se ne odgovara adekvatno i koje zavise od odraslih koji upravljaju njihovim životima. Rekli bismo da su tinejdžeri najugroženiji jer mogu da vide šta se dešava, dosta dobro razumeju celu sliku, ali ih najčešće ne pitaju za mišljenje i nemaju dovoljno informacija od roditelja.

Gledajući iz ovog ugla, mostovi između psihosocijalne podrške u zemljama prijema i tranzitnim zemljama nalaze se u odnosima koje stvaramo i specifičnom modelu rada koji je prilagođen osobi s kojom radimo. Trudimo se da vidimo naše klijente – ne samo njihov problem – i trudimo se da podržimo njihove potrebe, izbegavajući pretpostavke o tome koliko će dugo ostati. Ako se ono što možemo postići tokom tranzita zatim može nastaviti u zemljama koje oni izaberu za svoje odredište, onda smo zaista nešto postigli.

19

Keilson, H. Sekvencijalna traumatizacija kod dece. Jerusalem: Magnes Press, Hebrew University, 1992.

20

Takođe pogledajte GIZ (2018): Okvir smjernica za MHPSS u razvojnoj saradnji (dostupno na mreži: <https://www.giz.de/de/downloads/giz2022-en-Guiding-Framework-MHPSS.pdf>)

Prevazilaženje dihotomije u percepciji odvojenih tranzitnih i prijemnih konteksta

Kliničke dijagnoze u kontekstu kompleksnog i sistemskog nasilja brzo dostižu svoje granice i pokazuju potrebu za političkim razumevanjem traume i psihosocijalnog opterećenja. Traumu treba shvatiti kao hronološki niz faza, za razliku od fokusiranja na jedan incident nasilja, tako da se traumatizacija posmatra kao dugotrajan proces i višeslojno iskustvo. S tim u vezi, Hans Keilsonov model sekvencijalne traumatizacije¹⁹ postao je dobro uspostavljen koncept u proceni relevantnosti različitih faza u procesima bekstva i prisilnog raseljavanja²⁰. Razlikovanjem između različitih faza, od početka progona i raseljavanja do bekstva, tranzicije i završetka sa traumatizacijom koja može postati hronična, model baca svetlo na činjenicu da trauma ne leži samo u prošlosti već je oblikovana i sadašnjim društvenim, političkim i kontekstom podrške. U tom smislu, takođe naglašava odgovornost društava i aktera podrške u tranzitu, kao i kontekste prijema i stavlja ih na kontinuum faktora koji oblikuju potrebe i dobrobit pogođenih ljudi.

Tokom naših razmena postalo je jasno da boravak u tranzitnom kontekstu i boravak u zemlji odredišta nisu dve hermetički zatvorene faze na životnom putu preživelih izbeglica – i da je važno preciznije shvatiti međusobnu povezanost ova dva konteksta. Iskustva koja klijenti imaju u kontekstu tranzita utiču na njihovo blagostanje i njihove perspektive čak i ako stignu na odredište – dok će ta destinacija biti orijentir za njihove nade, ambicije i ponašanje tokom tranzita. Kako se to ogleda u direktnom radu s klijentima?

Primer slučaja iz Nemačke

Navid (ime promenjeno) je bio maloletnik bez pratnje i bio je u Nemačkoj pet meseci. Bio je smešten u prihvatnom centru za DBPiRD. Njegov cilj je bio da dođe u Nemačku da radi ovde kako bi mogao da izdržava svoju majku, koja je imala ozbiljne srčane probleme. Njena medicinska nega u njegovoj zemlji porekla bila je veoma skupa, a njeno stanje se pogoršavalo.

Navid je u Nemačku došao balkanskom rutom. Njegovi roditelji su platili švajcarsku mrežu tako što su deo svoje zemlje dali trgovcu

ljudima. U Srbiji je odveden u logor blizu granice. Nekoliko puta je pokušavao da pređe granicu, ali nijednom nije uspeo. On je izvestio da su trgovci organizovali skoro sve u logoru i da su tamo imali mnogo toga da kažu. Neki su čak imali i svoje kolibe. Jednog jutra ga je pokupio trgovac ljudima. Rečeno mu je da pozove roditelje da pošalju novac, ali oni nisu imali više novaca. Navida su odveli u kolibu u šumi gde su ga teško maltretirali. Rečeno mu je da ponovo pozove roditelje. Kada je usledio još jedan negativan odgovor, bio je zaključan u rupi u zemlji. Tu je čučao veoma dugo. Dozvoljavali su mu da izađe jednom dnevno, ali su mu davali samo vodu i hleb i prisiljavali su ga da stalno iznova zove roditelje. Posle nekoliko dana rečeno mu je da mu je majka umrla. To je bio veliki šok za Navida, ali je bio dovoljno budan da iskoristi raspravu muškaraca i uspeo je da pobegne iz svog zatočeništva.

Stigao je u Beograd i s drugim mladim ljudima odveden u prihvatni centar. U tom trenutku više nije imao kontakt s porodicom, jer je njegov mobilni telefon ostao kod trgovaca ljudima. Posle nekoliko dana prišao mu je jedan čovek rekavši da Navid duguje trgovcu ljudima i da ima njegovu fotografiju i da zna kako se zove. U velikom strahu Navid je tokom noći napustio logor i morao je ponovo da beži. Pridružio se sumnjivom čoveku koji mu je ponudio pomoć da prođe dalje. Njegovi motivi očigledno nisu bili plemeniti. Navid nije hteo da priča o susretu sa ovim čovekom tokom naših savetovanja. Samo je prijavio da ga nije briga za bilo šta što mu je čovek rekao ili uradio, jer mu je majka ionako bila mrtva i on je u to vrijeme bio psihički umoran. Na našim sesijama, Navid je izrazio veliki strah od mraka, nikome ne veruje i mnogo tuguje za svojom majkom. Krivi sebe za njenu smrt i kaže da ga je proces bekstva slomio. Porodica ga ne razume. Kažu da je sada u Nemačkoj i da živi dobro. Jedini pozitivan kontakt koji sada ima je njegov rođak koji živi u zapadnom delu Nemačke i deli sličnu prošlost.

OVAJ PRIMER JE PODELILA SABINE HANCKE, LICHTPUNKT, HAMBURG

Tragični slučaj Navida baca svetlo na neophodnost razumevanja izazova sa kojima se ljudi suočavaju u kontekstu tranzita. Glavni traumatični događaji koji su ga pogodili nisu se desili na mestu njegovog porekla, već tokom bekstva. Poznavanje struktura podrške – uključujući eksploata-torsku i nasilnu dinamiku koju uspostavljaju krijumčari – može ojačati osnovu za psihosocijalnu podršku koja se nudi u Nemačkoj, na primer, pomažući klijentima da svoje individualne priče stave u širu perspektivu teških kršenja ljudskih prava, stavljajući takođe fokus na odgovornosti aktera koji su u datom trenutku imali veću moć od klijenta. To je posebno relevantno u slučaju DBPiRD.

Saznanje o strukturnoj nepravdi s kojom su se klijenti suočili pre dolaska u Nemačku takođe bi moglo da produbi razumevanje njihovih napora da zadrže svoje nade i ambicije usred nevolja – i da deluju sa saosećanjem kada su te nade razbijene čak i nakon postizanja navodnog cilja dolaska u Nemačku.

Slučaj iz Bosne i Hercegovine

N.N., 26 godina, je migrant iz Pakistana koji trenutno boravi u kampu u Bosni. U razgovorima sa osobljem World Visiona (WV) često se vraća na sve nedaće iz svog života i na bekstvo iz Pakistana, u cilju boljeg i dostojnijeg života, bez obzira na versku i nacionalnu pripadnost. Kao katolik, on tužno objašnjava da biti Hristov sledbenik u zvanično islamskoj državi Pakistan znači život pun neizvesnosti.

„Takav je slučaj s nama hrišćanima u Islamskoj Republici Pakistan koji smo u stalnom strahu od lažnih optužbi, progona, zatvora, pa čak i smrti. Česte optužbe za vređanje islamskih svetinja i bogohuljenje često su praćene pretnjama smrtnom kaznom, a eliminacija i raseljavanje hrišćana dovodi mnoge do toga da se kriju i napuste zemlju“.

Kao i u razgovoru s WV, N.N. kaže da je u njegovom mestu rođenja živelo sedam katoličkih porodica, koje su prolazile kroz ono što je on nazvao, misleći na mesto na kome je Isus razapet, „golgotu“ i ugnjetavanje svaki dan. Radio je teške fizičke poslove na farmama, ali nije bio dovoljno plaćen i nije mogao da podmiri potrebe svog

domaćinstva i porodice. Kada je izgubio brata, kojeg je lokalno muslimansko stanovništvo ubilo zbog pecanja u lokalnoj reci, N.N. je čvrsto odlučio da napusti Pakistan.

Tu je počeo težak put ka boljem životu. Zvanično je postao migrant. Pronašao je krijumčara koji ga je doveo u Iran za pet dana, peške, jer je to bio mnogo sigurniji način da se sakrije, ne sluteći da će krijumčar, kako je put odmicao, postajati sve okrutniji. Putovanje kroz Iran do Turske trajalo je još četrdesetak dana, takođe pešice, a bilo je krijumčara i lokalnih kriminalaca koje je trebalo platiti za njihovu „srdačnu pomoć“. U svim patnjama i teškoćama putovanja, ono što ga je držalo budnim i usredsređenim je činjenica da će jednog dana moći da pomogne svojoj porodici – ocu, majci, šestoro braće i četiri sestre, koji su ostali kod kuće zabrinuti za njegovu sudbinu.

U Turskoj je proveo godinu dana. Zaposlio se kao krojač i obučavao se u jednoj turskoj kompaniji koja mu je ponudila mogućnost da zarađuje i istovremeno uči zanat koji bi mu mogao biti od koristi u budućnosti. Kada se osetio psihički i fizički spremnim, krenuo je na put iz Turske u Grčku, gde je stigao posle petnaest dana, prešavši granicu iz prvog pokušaja. Proveo je neko vreme u Atini radeći ilegalne poslove na lokalnim pijacama i prodavnicama. Posle šest meseci napustio je Grčku i preko Severne Makedonije stigao u Srbiju, gde je ostao oko dva meseca, prikupljajući informacije od drugih iskusnijih migranata o bezbednim prolazima. Uz pomoć krijumčara stigao je u Bosnu, u prihvatni centar, i zvanično postao azilant. Razlog traženja azila u Bosni za njega je prvenstveno bila ljubaznost ljudi i prelijepa okolina i prirodno okruženje. Sada boravi u kampu i čeka informacije o postupku za dobijanje azila, ali mu porodica mnogo nedostaje. Nedostaje mu hrana koju je pripremala njegova majka. Shvata da i ostalim migrantima nedostaje miris njihove domaće kuhinje. U kuhinji kampa, zajedno sa još nekoliko migranata, počeo je sam da kuva obroke. Vanjska kuhinja je ubrzo postala mesto okupljanja i druženja, a N.N. postao poznat među ostalim migrantima.

N.N. zahvalan je na podršci koju dobija u kampu i srećan je što konačno može da se odmori, ali je još daleko od svog cilja da stvori dobar život za sebe i svoju porodicu.

OVAJ PRIMER JE PODIJELILA I JOVANKA BAJRAMOVIĆ, WORLD VISION, BIH

Ovaj slučaj nam pokazuje da se glavni pokretač, nada u bolji život koji omogućava da se izdržava porodica, često percipira kao zavisnost od boravka u drugom (nacionalnom) okruženju. Iako se malo odmorio, zbog struktura podrške u BiH, njegove ambicije leže na drugom mestu, gde misli da ima veće šanse za prosperitet. Ovaj slučaj nas podseća da su ambicije i nade svake osobe njihove sopstvene i da strukture podrške treba da se fokusiraju na poboljšanje njihovog blagostanja koliko god je to moguće. Stepent mogućnosti je oblikovan spremnošću osobe da pomogne u tom procesu. Poznavanje sistema azila u zemljama odredišta može pomoći osoblju podrške u kontekstu tranzita da podeli realističnije informacije. Fokus treba da bude na pomoći u donošenju vlastite odluke na osnovu informisanosti.

Ono što nas drži – lični prikaz praktičara

21

Bio-nemac je termin koji se koristi da opiše odsustvo migracijskog porekla u porodičnoj istoriji neke osobe koja datira barem nekoliko generacija u Nemačkoj.

Profesionalci koji rade u oblasti psihosocijalne podrške izbeglicama koje su preživele kršenje ljudskih prava suočavaju se sa nizom strukturalnih, etičkih i političkih izazova – što njihovo polje rada čini veoma zahtevnim i teškim za snalaženje. Zbog toga smo zamolili neke od naših autora da navedu šta ih je zapravo dovelo do toga da postanu aktivni u ovoj oblasti i šta ih drži motivisanim, ponosnim i spremnim da nastave dalje uprkos teškoćama. Njihovi odgovori otkrivaju veoma lični nivo njihovog angažovanja na terenu.



LIČNA PERSPEKTIVA IZ NEMAČKE

Zašto radim ovaj posao i koju ulogu igra moje lično iskustvo?

Radim u XENION-u već 20 godina. Svakih pet godina proveravam sebe, da li još želim i da li mogu da nastavim ovaj posao.

Okidač za rad u XENION-u bile su moje studije interkulturalnog obrazovanja u Oldenburgu. Stažirala sam u prihvatnom centru za izbeglice i istovremeno sam bila uključena u antirasističku inicijativu. Rad u Psihosocijalnom centru je u osnovi nastavak mog političkog aktivističkog i profesionalnog društvenog rada.

Ja sam bio-Nemica²¹ i u mojoj porodici nema istorije bežanja ili migracije. Drugi svetski rat podelio je moju porodicu. Moj deda po ocu je bio u SS-u i preživeo je rat bez posledica, deda po majci je bio komunista i rano je poginuo na Istočnom frontu. Razgovor o ratu i politici bio je tabu u našoj porodici.

Patnja koju je Nemačka nanela mnogim ljudima u oba svetska rata, i politička uloga kojoj je Nemačka trenutno dodeljena u politici EU, primoravaju nas da zauzmemo stav. Politika vojne izolacije spoljne granice EU je rat protiv izbeglica. 1.301 osoba je već umrla bežeći preko Sredozemnog mora 2022. Od 2014. više od 24.650 izbeglica se udavilo u Sredozemnom moru.

Šta me drži i dalje uprkos poteškoćama?

XENION je posvećen smernicama Psihosocijalnih centara koje pružaju

okvir za primenu pristupa ljudskih prava u psihosocijalnom radu sa izbeglicama. Kombinuje pravnu pomoć tokom postupka azila, psihijatrijsku/ psihoterapeutsku podršku, dokumentovanje torture, prepoznavanje patnje doživljene u zemlji porekla i tokom bekstva, kao i podršku za „blaži dolazak“ u nemačko društvo. Ovo takođe podrazumeva potrebu da se nemačko društvo senzibilizira za situaciju izbeglica.

Malo je organizacija koje konkretnoj podršci izbeglicama nude ovaj holistički pristup brizi. Psihosocijalni centri imaju jasan mandat za ljudska prava, odnosno da zauzmu pristrasan stav na strani izbeglica, kroz lobiranje, vršenje političkog uticaja na zakonodavstvo i podršku izbeglicama. To što imam tako jasan kodeks vrednosti u svom radu sa kojim se lično mogu identifikovati daje mi orijentaciju i podršku u mojim svakodnevnim izazovima. Transnacionalno umrežavanje mi pomaže da redovno promišljam i razmišljam o svom stavu u pogledu evrocentričnog fokusa našeg rada.

Složenost i živost ove oblasti rada je ono što ga čini tako privlačnim: nikada ne prestajem da učim zbog bliske interdisciplinarne saradnje sa psihijatrima, psihoterapeutima, socijalnim radnicima i advokatima. Kombinacija rada usmerenog na klijenta u dinamičnom organizacionom i političkom okruženju održava me u formi i izaziva me da stalno razvijam svoje razumevanje istorijskih i društvenih događaja.

Šta za mene znači „uspeh“ u mom poslu?

Sa moje tačke gledišta, uspeh je termin koji više postoji u radu na pojedinačnim slučajevima: može značiti dobijanje boravišne dozvole, uspešno spajanje porodice, davanje ljudima hrabrosti da se suoče sa životom, pokazivanje načina da razmišljaju o budućnosti i pokušaj da stvaraju perspektivu za sebe itd.

Ali rad sa izbeglicama nije samo „uspeh“ u pojedinačnim slučajevima – već i pomoć u oblikovanju društva u kojem ljudi različitih nacionalnosti – moji prijatelji i ja – želimo da živimo kao jednaki. Ovo može biti zabavno, ali je potrebno mnogo strpljenja, kreativnosti i snage.

AUTOR: DOROTHEE BRUCH, XENION BERLIN, NEMAČKA



LIČNA PERSPEKTIVA IZ SRBIJE

Zašto radim ovaj posao i koju ulogu igra moje lično iskustvo?

Ovim se poslom bavim već sedam godina. Tokom studija socijalnog rada dosta sam volonterski radila u različitim nevladinim organizacijama, uglavnom sa decom, i tako sam počela svoj prvi posao voditelja radionica sa decom. Od tada do sada radim u oblasti direktne podrške izbeglicama, ali u različitim ulogama, pošto sam nekoliko puta unapređivana. Iako nemam lično izbegličko iskustvo, postoje različiti lični razlozi zbog kojih i dalje radim na ovom polju, a rekla bih da je radoznalost koju imam za različite kulture jedan od njih, možda čak i glavni.

Šta me i dalje drži uprkos poteškoćama?

Mislim da su ljudi s kojima radim i odgovornosti koje imam prema njima glavna stvar koja me drži u tome. Duboko razumem potrebe naših klijenata i znam koliko je podrška koja im se pruža važna za njih.

Šta za mene znači „uspeh“ u mom poslu?

Za mene je uspeh svaka usluga pružena mojim klijentima koju moji klijenti prepoznaju kao korisnu za njih. Svako ko radi s ljudima zna da je teško reći šta je uspeh, jer za svakog je drugačije – nekada je uspeh pružanje medicinske pomoći kada je nema u azilantskom centru, nekada je uspeh integracija u školu, nekada je to psihološko savetovanje koje je bilo od pomoći klijentima.

AUTOR OLIVERA BOJOVIĆ, GRUPA 484, SRBIJA



LIČNA PERSPEKTIVA IZ BIH

Zašto radim ovaj posao i koju ulogu igra moje lično iskustvo?

U World Vision sam došao slučajno. Poslednjeg dana za prijavljivanje prijavio sam se za ulogu referenta za logistiku, jer sam već imao dosta iskustva u toj oblasti. Bio sam drugi na listi. Pozvali su me i pitali da li bih prihvatio drugu poziciju za kratkoročni ugovor od tri meseca. Sve se to dogodilo pre sedam godina. Od početka mog putovanja sa World Visionom imao sam priliku da otkrijem koliko je ljudi još uvijek interno

raseljeno, koliko njih živi u zaista lošim uslovima – čak i za Bosnu – i treba im pomoć u svim aspektima svog života. To me vraća u moje rane tinejdžerske godine; rat u Bosni je počeo kada sam imao 14 godina i našao sam se kao izbeglica u stranoj zemlji. Sećam se lica ljudi koji čekaju u redovima ispred Crvenog krsta da dobiju pomoć, hranu, odeću, olovke za školu i sveske sa logom UN. Bio sam tako ponosan jer sam bio jedini dečak u razredu koji je imao plavu svesku. Sećam se šta je ta pomoć značila za mene i moju mamu. Nismo imali novca da bilo šta kupimo, ali nam je neko pomagao. Takođe je važno napomenuti da 90-ih godina nije bilo aktivnih sistema podrške kao sada, ali su ti ljudi koji su bili tu dali sve od sebe da nas razumeju i pruže podršku. Ova i neka druga sećanja me teraju da pomažem drugima, na načine koji su trenutno dostupni. Ponekad pomislim da je možda vreme da nađem neki drugi posao, ali još uvek sam tu. Koliko dugo ne znam, ali do poslednjeg dana ću se truditi da pružim podršku onima kojima je potrebna.

Šta me drži i dalje uprkos poteškoćama?

World Vision i većina njenih osnovnih vrednosti (cenimo ljude, mi smo partneri, mi smo poslužioc, posvećeni smo siromašnima, mi reagujemo), kao i moje kolege koje su uvek u blizini i spremne da saslušaju probleme koje imamo, neki su od razloga zašto radim to što radim. World Vision mi daje priliku da naučim i vežbam nove veštine, od kojih većinu možete koristiti u svetu drugačijem od onog koji postoji u kampovima. Da, ponekad svi kažemo da je dovoljno: dajem sve od sebe i treba mi predah, ali jedan telefonski poziv menja sve. Nalazimo snagu da idemo iznad i dalje zarad naših korisnika.

Šta za mene znači „uspeh“ u mom poslu?

Teško je reći kakav je uspeh u našem poslu humanitarnih radnika. Jedan od mojih kolega je rekao, svake večeri kada dođem kući, imam na umu da je moj rad danas nekome izmamio osmeh na lice. Znam da dobro radim. Svaki dan je priča. Ponekad sretniš decu od 3 godine i kada vidiš nadu u njihovim očima, osmehe na licima, i oni potrče ka tebi samo da ti daju „peticu“ ili mali zagrljaj, u tom trenutku sam siguran da radim pravi posao.

AUTOR: DARKO ARSENOVSKI, WORLD VISION, BiH

Teme u fokusu: Dobre prakse i preporuke

1 — Uspostavljanje i razvoj profesionalnih mreža podrške

Rad u mrežama, razmena ideja s kolegama – niko neće sumnjati da su to komponente efikasnog rada u bilo kojoj oblasti koje su korisne i od pomoći. Ako se osvrnemo na razvoj psihosocijalnih centara za izbeglice i žrtve torture u Nemačkoj u poslednje tri do četiri decenije, bilo je očigledno za nas koji smo uključeni 80-ih i 90-ih godina da je bilo malo znanja o tome kako pružiti pomoć i podršku. O činjenici da sam proces preživljavanja životno opasnih situacija može dovesti do mentalnih poremećaja govorilo se samo u uskom krugu specijalista. Tek kada je 1990. godine SZO usvojila ICD 10 „posttraumatski stresni poremećaj“ je prepoznat kao dijagnoza.

Međutim, od početka nam je bilo jasno da adekvatna psihosocijalna nega prevazilazi psihoterapijski tretman PTSP-a i da mora mnogo sveobuhvatnije da odražava društvenu i političku situaciju izbeglica. Razmena među kolegama i lekcije koje učimo jedni od drugih su bile i jesu od suštinskog značaja; bez ove stalne i intenzivne razmene iskustava i znanja ne bismo bili tu gde jesmo danas: pokret koji je kvalifikovan da zauzme utemeljen stav o pitanjima psihosocijalne brige o izbeglicama i koji se sve više čuje u javnosti i svetu politike. Učili smo ne samo jedni od drugih na nacionalnom nivou, već i na međunarodnom nivou – od naših kolega iz Južne i Centralne Amerike u ranim godinama, na primer, ili nedavno u razmeni sa centrima širom Evrope.

Ova razmena iskustava mora da se nastavi – posebno zato što smo stalno suočeni sa novim spoljnim uslovima. Svoj posao možemo obavljati smisleno samo ako, pored individualne situacije naših klijenata i njihove lične istorije progona, u svoj rad uključimo i društvenu i političku situaciju, uključujući stanje ljudskih prava, u njihovim zemljama porekla, u zemljama kroz koje su pobjegli, i u njihovim zemljama izgnanstva. Moramo uskladiti naše koncepte u skladu sa tim.

„Niko ne može sam da leči traumu“ – psihijatar i istraživač traume Judith Herman skovala je ovu rečenicu da ukaže na važnost vršnjačke refleksije

za efikasan individualni tretman traumatizovanih ljudi. Ali isto tako se može primeniti i na situaciju organizacija i njihovih zaposlenih koji rade u psihosocijalnom zbrinjavanju izbeglica: bez nacionalne i međunarodne saradnje i promišljanja i zajedničkog daljeg razvoja koncepata i ideja ne možemo smisleno da odgovorimo na izazove sa kojima se suočavamo u ovoj oblasti rada.

U tom smislu je zamišljen projekat „Razmena znanja i prakse“. Razmenili smo ideje za „dobru praksu“. Naučili smo mnogo o društvenim i političkim prilikama u zemljama jedni drugih – a to je bilo utoliko važnije što izbeglice sa zapadnog Balkana (uglavnom) žele da odu u Nemačku, a mnoge izbeglice u Nemačkoj su boravile u zemljama zapadnog Balkana.

„Kada se sada osvrnem na naše sastanke, dobrih osam meseci nakon početka projekta – putem interneta i lično u Nemačkoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini – uverena sam da smo mnogo naučili jedni od drugih. Osim transfera znanja, koji će, nadam se, biti nastavljen i produbljen, ponela sam još nešto sa sobom, što smatram veoma važnim: susreti sa kolegama iz drugih zemalja ojačali su moju posvećenost poslu. Bila sam veoma impresionirana kada sam saznala pod kakvim se izazovnim uslovima oni zalažu za interese izbeglica i njihovom upornošću u tome“.

— BARBARA VOLF, FATRA, NEMAČKA

Svi radimo u oblasti u kojoj su „uspesi“ retki i teško ih je izmeriti, pa čak i prepoznati. Činjenica da je naš rad ipak neophodan i smislen ponekad pretili da se izgubi iz vida. Doživeti činjenicu da su kolege u drugim zemljama posvećene pomoći ljudima koji moraju da napuste svoju domovinu i moraju da se suoče sa tolikim preprekama i nedaćama u potrazi za novim boljim životom pomaže nam da nastavimo sa osećajem solidarnosti preko granica.

Da bismo saznali šta drugi učesnici misle o važnosti transnacionalne razmene i umrežavanja, poslali smo upitnik²². Velika većina ispitanika smatra da je važno da se upoznaju sa kolegama iz drugih zemalja, a posebno da to rade licem u lice, a ne samo digitalno. Naučili su mnogo i bili inspirisani od svojih kolega, a takođe su osetili da su im sastanci pomogli da se bolje nose sa izazovima sa kojima su se sami suočili. Želeli su da se ovakvi sastanci nastave, ali su takođe smatrali da mreže

²² Detalji ankete mogu se naći na web-stranici BAF-a na adresi www.baff-zentren.org/projekte/sharing-knowledge-and-practices/

za prenos znanja, kao i za prevenciju profesionalnog sagorevanja treba da budu uspostavljene na trajnijoj osnovi.

Za buduće projekte ove vrste treba uzeti u obzir ove nalaze i utiske. Nije važno samo povećati znanje o drugim projektima. Osiguravanje okruženja solidarnosti za učenje kroz učenje jedni od drugih je sigurno korisno sredstvo za brigu o sebi i pomaže onima koji rade u ovoj teškoj oblasti da zadrže svoju motivaciju.

2 — Interdisciplinarno dokumentovanje kršenja ljudskih prava i torture ljudi u pokretu

Tokom ove razmene ubrzo je postalo jasno da dokumentovanje nasilja ne odražava samo različite kontekste, već i zavisi od tih konteksta. Postoji li politička volja da se saslušaju izbeglice? Kakav efekat to može imati na donosiocima odluka? Kojoj svrsi služi u pravnom sistemu?

Primeri dati u prethodnom poglavlju „Premošćivanje konteksta između tranzitne i zemlje prijema – uvid u rad praktičara“ to prilično jasno pokazuju, ali pokazuju i da svoje profesionalne veštine i pristupe moramo da koristimo na drugačiji način kada govorimo o dokumentovanju nasilja u kontekstu zbrinjavanja ili rehabilitacije preživelih.

Nasilje o kojem se obično govori je sasvim drugačije u tranzitnom kontekstu – što su Srbija i BiH za većinu izbeglica – i u zemljama dolaska poput Nemačke. Postalo je jasno da je u kontekstu tranzita nasilje na granici glavna tema, pri čemu se moraju zbrinuti povrede nakon potiskivanja nazad, dok su u kontekstu dolaska sve vrste nasilja u prošlosti u matičnim zemljama i na ruti relevantne za postupak za dobijanje azila, te ih aktivno istražuju profesionalni negovatelji. Pored toga, nasilje u prihvatnim centrima je važno za oba konteksta.

Korišćenje i prihvatanje psihološke medicinsko-pravne dokumentacije u postupku za dobijanje azila

Nemačke nevladine organizacije fokusiraju se na istraživanje, razumevanje i dokumentovanje nasilja u kontekstu torture i nehumanog postupanja. To je važno jer osobe koje su preživjele torturu imaju određena prava prema Direktivi EU o prijemu i procedurama u pogledu procedura, smještaja, itd. Takvi dokazi mogu uvjeriti zvaničnike zadužene za odluke o azilu da postoji rizik od daljeg progona i tako pomoći da se osigura dalja zaštita.

Kako bi izbeglice mogle da traže svoja prava, nemačke nevladine organizacije preporučuju aktivno istraživanje doživljenog nasilja i – u slučaju prošlih tortura i teškog nasilja – interdisciplinarnu dokumentaciju. U centrima u Nemačkoj te stručne izveštaje uglavnom rade kvalifikovani psihoterapeuti i mogu, ako je potrebno, uključiti sudsko-medicinski pregled posledica torture, kao i psihološku procenu psihopatoloških posledica torture. Psihološki informisan proces je potreban za zaštitu od mogućeg nepotrebnog stresa i pogoršanja procesa povezanih sa traumom, kao i za identifikaciju specifičnih psihoterapijskih ili psihosocijalnih potreba²³.

U Nemačkoj se ova vrsta psihološke ili medicinsko-pravne dokumentacije može koristiti u postupku za dobijanje azila za davanje dokaza i često je iniciraju ili preporučuju pravni zastupnici klijenata. Ova dokumentacija je korisna u različitim fazama – može podržati prvi podnesak o razlozima za bekstvo na intervjuu u BAMF-u (Savezna kancelarija za migracije i izbeglice). Nakon odbijanja, može se koristiti u sudskom postupku kao podrška žalbi. A i kada je postupak pravosnažno okončan, novi postupak za azil se može otvoriti uz pomoć takve dokumentacije kao novog dokaza.

Generalno, dva pitanja su od interesa za dokumentaciju

1. Može li dokumentacija (npr. prema Istanbulskom protokolu)²⁴ pružiti dokaze da je podnosilac zahteva najverovatnije doživio teško nasilje ili torturu u svojoj zemlji porekla pre bekstva i na taj način potkrepiti razloge za beg? i/ili

23

Vidjeti T. Baikal, C. Schlar, E. Kapkin (2004): Međunarodni priručnik za obuku o psihološkim dokazima torture. HRFT/Ankara. (dostupno na mreži: <http://empathy.ge/wp-content/uploads/2014/12/International-Training-Manual-on-Psychological-Evidence-of-Torture.pdf>, pregledano 10.10.2022)

24

Istanbulski protokol (dostupno na mreži: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/training8rev1en.pdf>)

2. Da li dokumentacija pruža dokaz da je podnosilac zahteva ozbiljno bolestan (zbog doživljenog nasilja) i da zbog toga rizikuje ozbiljnu opasnost po život pre, tokom ili nakon deportacije?

Problematično je u pogledu dokumentacije o torturi i kršenju ljudskih prava što mnogi podnosioci zahteva ove događaje ne prijavljuju direktno u prvoj prilici, a to je tokom saslušanja u BAMF-u. To je zbog nedostatka znanja o važnosti ovih informacija. Štaviše, proceduralne garancije koje nude direktive EU, kao što je prisustvo obučenog specijalnog službenika za saslušanje za osobe koje su preživjele kršenje ljudskih prava, često se ne daju, a izbeglice ne znaju ni da imaju ta prava. Konačno, pošto su mnoge žrtve pogođene psihološkim posledicama traume, nisu u stanju da te incidente predstavljaju odmah detaljno i na uredan način.

Kako smo istražili predmet dokumentacije, uključujući opcije nege i lečenja za žrtve

Već u pripremama za našu digitalnu radionicu postalo je jasno da će fokus biti na nasilju nad ljudskim pravima i kako ga dokumentovati, i ako jeste, sa kojim ciljem. Dok su neki od učesnika imali detaljno znanje o stručnoj dokumentaciji i rado razmenjivali različite metodologije, drugi su se svakodnevno suočavali sa pričama svojih klijenata, dok su imali malo izgleda za reparaciju sada ili u bliskoj budućnosti. Dokumentacija im je izgledala kao luksuz: žive sa pričama u glavi, a ne na papiru. Pitanje je bilo: šta učiniti sa ovim saznanjem? Kome se obratiti – i da li dokumentacija može biti deo promene? Pokušali smo da odgovorimo na različite potrebe. Razgovarali smo o tome kako se dokumentovanje radi u Nemačkoj i kako se radi psihološka procena u Srbiji – to je, inače, dovelo do prve pozitivne odluke u Srbiji da se pri davanju međunarodne zaštite uzme u obzir psihičko stanje podnosioca zahteva. U mešovitim grupnim sesijama razgovarali smo o opcijama za negu i lečenje imajući u vidu različite životne uslove i način razmišljanja klijenata u kontekstu tranzita i dolaska, kao i izazove za negovatelje da se svakodnevno suočavaju sa ekstremnom patnjom. Učesnici su smatrali da je vreme provedeno sa učesnicima iz drugih zemalja u mešovitim grupama izuzetno dragoceno i izrazili su iznenađenje koliko se lako mogu povezati jedni sa drugima.

Ključne naučene lekcije

Dokumentovanje nasilja može imati dvostruke pozitivne efekte: Klijenti osećaju da svet vidi njihovu patnju, a za pomagače ovo može biti način da eksternalizuju patnju sa kojom se svakodnevno suočavaju. To bi takođe moglo pobiti osećaj nekih pomagača da su deo sistema koji izbeglicama uskraćuje njihova prava.

Razgovarali smo o ekstremnom nasilju sa kojim se suočavaju izbeglice tokom tranzita. Postalo je jasno da dokumentovanje teškog nasilja nije neophodno samo u okviru procedura za dobijanje azila – već i za dokumentovanje kršenja ljudskih prava na granicama. Kako uspostavljeni sistem za dokumentovanje posledica torture i teškog nasilja od strane zdravstvenih radnika u okviru procedura za dobijanje azila u Nemačkoj može da bude šablon za uspostavljanje sistema za dokumentovanje takvog nasilja na granicama, koje se manifestuje odbijanjem i guranjem? Ovu dokumentaciju bi zaista trebalo redovno raditi. Zdravstvenim radnicima bi moglo biti od velike pomoći da imaju na raspolaganju kratak i strukturiran format.

Štaviše, u kontekstu tranzita postoji i potreba da se skrini nasilje u zemljama porekla i tokom bekstva, a možda i potreba za kratkom dokumentacijom ovih incidenata: to bi bili korisni dokazi za izbeglice, koje bi onda mogle da zahtevaju proceduralne garancije u zemljama dolaska i direktno skrenu pažnju na nasilje koje su doživeli i njegove posledice na saslušanjima.

Ovi dokumenti treba da sadrže barem informaciju da je osoba prijavila teško nasilje ili torturu u zemljama porekla i da pati od psiholoških i/ili medicinskih posledica, kao i da navede glavne prijavljene simptome. U njemu treba navesti da je to lice veoma ranjiva izbeglica i treba da navede posebne potrebe u vezi sa postupkom azila i smeštajem.

Pošto se tokom bekstva dokumenti mogu izgubiti, pokazalo se korisnim dodatno poslati skenirane dokumente na mejl adresu izbeglica, kako bi im u svakom trenutku mogli pristupiti. Ove veoma privatne informacije su na taj način takođe zaštićene od pristupa trećih lica.

25

Videti IRCT (2017):
Obezbeđivanje prava
žrtve torture na
globalni dogovor.
Tematska informativna
beleška.
(dostupno na mreži:
<https://www.unhcr.org/5a0ac2a47.pdf>,
pregledano 10.10.22)

Podizanje svesti u tranzitnim zemljama o radnjama koje bi mogle dovesti do posebnih proceduralnih garancija u zemljama dolaska i koje bi mogle biti relevantne u postupku azila biće značajan način zaštite izbeglica i njihovih osnovnih prava.

Dobra praksa: Holistički pristupi rehabilitaciji od torture koristeći Istanbulski protokol (Nemačka)

Primer iz prakse PSZ Dizeldorf

Poslednjih godina uspostavili smo strukturu regionalne mreže za podršku žrtvama torture. Počinje identifikacijom onih koji su doživeli torturu, nastavlja se dokumentovanjem nasilja i posledica, a zatim nudi rehabilitaciju.

„Rehabilitacija pomaže žrtvama da ponovo izgrade svoj život nakon torture kroz kombinaciju usluga uključujući medicinsku, psihološku, pravnu i socijalnu podršku. To je proces koji prepoznaje delovanje i osnaživanje žrtava i uzima u obzir njihove individualne potrebe, kao i kulturnu, društvenu i političku pozadinu i okruženje u kojem žive.“²⁵

Posvećeni smo ovom holističkom pristupu dokumentaciji i rehabilitaciji. Mrežu koju smo uspostavili čine rehabilitacioni centri poput našeg, forenzički instituti na univerzitetskim klinikama i klinika za psihosomatsku medicinu i psihoterapiju. Povezana je i sa nekoliko drugih institucija u regionu, kako državnih tako i nedržavnih.

Efikasno dokumentovanje torture je ključno za podršku žrtvama torture u njihovoj borbi za sticanje prava da ostanu u Nemačkoj. Uspeli smo da podržimo mnoge tražioce azila medicinsko-pravnim izveštajima, koristeći naše znanje o Istanbulskom protokolu. Zajedno smo radili kao zdravstveni radnici, pravni savetnici i socijalni radnici iz različitih institucija i upoznali se sa našim različitim načinima rada. To je značilo da smo prevazišli profesionalne granice i učinili podršku efikasnijom. Upostavili smo tok rada – od prvog kontakta, preko podrške slučajevima azila, pa do odluke nadležnih; a kako su se odvijale zakonske procedure, fokusirali smo se i na rehabilitaciju, terapiju

i medicinske potrebe. Naša grupa je napisala uputstvo za proces koji bi trebalo da bude objavljen u časopisu za sudsku medicinu.

Da bismo ponudili rehabilitaciju, bavimo se psihičkim i fizičkim problemima, bez obzira da li su rezultat torture ili ne. U našoj mreži imamo dobre strukture i kapacitete za psihološku podršku i terapiju, čak i ako pružanje fizikalnog tretmana (tj. za ortopedske, ginekološke, urološke probleme) još nije adekvatno. Pitanje uslova života je takođe veoma važno i ovde je potrebno zagovaranje kao i individualna podrška. Smještaj se nudi bez dovoljno uzimanja u obzir potreba osoba koje su preživjele torturu, osoba u psihičkoj nevolji, osoba koje pate od diskriminacije zbog svog pola, seksualnog identiteta ili rodno zasnovanog nasilja i druge posebno ranjive populacije.

3 — Značaj podrške osoblja i brige o sebi

„Dan više u tranzitnoj zemlji je dan manje u Evropskoj uniji.“ Ovo je bila upečatljiva izjava tokom razmene u vezi sa očekivanjima koja određuju uslove rada u takozvanim tranzitnim zemljama zapadnog Balkana. Postalo je očigledno da nije moguće govoriti o kadrovskoj podršci i brizi o sebi bez elaboriranja uslova rada, individualnih očekivanja i strukturalnih zavisnosti. Zemlje Evropske unije finansijski podržavaju mnoge aktivnosti za izbeglice u Srbiji i Bosni i Hercegovini – ne samo smeštajne centre, već i psihosocijalno savetovalište. Ciljevi i želje izbeglica su, međutim, u potpunosti u suprotnosti sa onim što želi EU. To se pokazalo tokom posete jednom prihvatnom centru u Srbiji kada smo razgovarali sa afganistanskim izbeglicama koje su tamo uglavnom bile samo nekoliko nedelja, mada je bilo i onih koji su u zemlji godinama. Na pitanje, nisu znali uslove za dobijanje radne dozvole. Postalo je očigledno da većinu izbeglica ne zanimaju uslovi rada u tranzitnim zemljama, ne žele da uče jezik i ne žele da podnesu zahtev za azil. Njihov cilj je da pređu u Evropsku uniju, većina u Nemačku.

Osoblje nevladinih organizacija u Srbiji potvrdilo je da većina izbeglica u zemlji boravi samo dve do tri nedelje. U većini konteksta, već se može

videti kao uspeh kada vidite izbeglicu po drugi put. U jednom bosanskom prihvatnom centru rečeno nam je da porodice idu dalje usred noći bez prethodne najave. Deca ponekad ostavljaju oproštajne poruke ispod kamenja pored kancelarije. Ovi izveštaji jasno ilustruju poteškoće u radu sa izbeglicama u tranzitnoj zemlji, sa ograničenim vremenom dostupnim za psihološku podršku. Ovo predstavlja izazov kako definisati uslove rada koji će dovesti do osećaja uspešnosti i efektivnosti kod stručnog osoblja.

U Nemačkoj su izbeglice uglavnom motivisane da ostanu i integrišu se, ali su frustrirane neispunjenim očekivanjima, zakonskim ograničenjima, strahom od deportacije i zamornom birokratijom. Uslovi života u centrima za smeštaj su često poražavajući, a većini tražilaca azila su potrebne godine da ostvare zakonsko pravo na boravak. Osećaj nesigurnosti sa kojim se većina tražilaca azila suočava u Nemačkoj otežava rešavanje njihovih psiholoških problema u okviru terapije ili u socijalnom savetovanju.

Kako je rad sa izbeglicama izazovan za stručno osoblje kako u tranzitnim tako i u zemljama prijema, razmišljali smo o pitanjima brige o sebi i osoblju u našim sredinama: postoje neke razlike, ali i mnoge sličnosti.

Briga o sebi: Pitanje izbeglica u društvu je politički problematično, što dovodi do nedostatka podrške kako za izbeglice, tako i za institucije koje brinu o njima. Finansiranje NVO je obično zasnovano na projektima i stoga je nestabilno, što dovodi do pritiska na osoblje koje tamo radi.

Osim izazova vezanih za izbeglice, tempo radnog života generalno je postao veoma brz, tehnologija je ubrzala stvari, a ograničenja u vezi sa korona virusom od 2020. godine, sa radom kod kuće ili restriktivnim pravilima o takvim prilikama za sastanke kao što je ručak u kancelariji, dovela su do manje rekreativnih razmena među članovima tima. Pored toga, od marta 2022. godine, rat u Ukrajini sa milionima izbeglica postao je novi stresor i na ličnom i na profesionalnom nivou, kako u Nemačkoj, tako i u zemljama zapadnog Balkana.

Podrška osoblju: Uprava i strukture NVO igraju glavnu ulogu u dobrobiti njihovog osoblja. Srećom, većina institucija koje danas rade sa teško traumatizovanim osobama su svesne da je potrebno preduzeti korake kako bi se unapredila dobrobit njihovog osoblja. Najvažnije – ali kako smo saznali ne tako lako ostvarivo u stvarnost – su dobro definisani opisi uloga za svakog člana osoblja (koji su moji zadaci; za šta sam ja zadužen), jasna struktura rukovodstva uključujući odgovornost i nadležnosti i konačno kultura priznavanja i uvažavanja.

Kako smo istražili brigu o sebi i brigu o osoblju u ovom projektu

Na našoj digitalnoj radionici na ovu temu, nismo se fokusirali na teorije o brizi o sebi, već smo istražili kako se to postiže praktično u našim organizacijama i mi lično. Većina učesnika ne samo da je bila upoznata sa novijom literaturom, već su i sami održali radionice na tu temu – ali ipak svi znamo koliko je teško „praktikovati ono što propovedamo“. A svi znamo paradoksalno da su zaposleni sa najviše posvećenosti i opredijeljenosti u najvećoj opasnosti da izgube iz vida sopstvene granice i da rade do iznemoglosti. Većina nas smatra da smo veoma posvećeni ovom poslu i da smo ga svesno izabrali. Iako znamo da smo u opasnosti, lako gubimo iz vida potrebu da nešto preduzmemo u vezi s tim na vreme.

Cilj ovog veb seminara je bio da što brže uđemo u praktičnu razmenu i to smo uradili odabirom vežbe samosvesti koja bi nam pomogla da razmislimo o tome kako se nosimo sa stresnim situacijama i da nam kaže nešto o sopstvenom upravljanju samopomoći. Od svakog učesnika je zatraženo da razmisli o tome da li su unos energije i izlaz energije uravnoteženi ili ne. Primeri stresora bili su problemi sa klijentima, problemi sa uslovima rada (zakoni, finansije, itd.), problemi sa kolegama ili poslodavcima, restrikcije u vezi sa korona virusom, rat u Ukrajini, kao i privatni problemi. Učesnici su naveli da faktori koji mogu dovesti do povećanja energije mogu biti zahvalnost klijenata, značaj zadatka, uspeh u radu, uvažavanje kolega i poslodavca, privatni hobiji, dovoljno sna, porodice i prijatelja ili nova iskustva.

Razgovarali smo zašto i kada eksploatišemo sebe, koliko često se to dešava, kako primećujemo kada se to dešava i šta nam je potrebno

da definišemo naše granice. Složili smo se da postoje i unutrašnji faktori (sposobnost da se prepoznaju svoje potrebe; da se napravi korak unazad; da se napravi pauza; uzme slobodan dan; struktura svakodnevnog života; razdvajanje radnog i privatnog života) i spoljni faktori (poverljiva atmosfera i vreme za razmišljanje o stresnim situacijama; okruženje podrške; diskusije i dogovori u vezi s granicama unutar tima i prihvatanje granica od strane menadžmenta; kolege koje brinu i podržavaju; supervizija; lična terapija; stariji članovi osoblja i menadžment kao dobri uzori).

Kako razjasniti očekivanja, zadatke i granice

Opisano je mnogo metoda, na primer, neki ljudi su uveli pravilo da se za vreme ručka ne sme pričati o poslu, kako bi imali „pravu pauzu“. Drugi učesnik je tvrdio da su očekivanja u vezi sa radnim stavovima često implicitna unutar organizacije. Njegov tim je uveo „antipravila“ koja su bila zapisana i okačena na zid kako bi se oslobodio pritisak svakog člana tima, na primer: Slabost je dozvoljena. Ne moramo da spasimo svakoga. Dozvoljeno nam je da kažemo „ne“.

Ključne naučene lekcije

Razmena sa kolegama iz drugih organizacija koje rade sa izbeglicama u različitim zemljama donosi nove perspektive na teme brige o sebi i osoblju, pomaže da se reflektuje sopstveni rad i motiviše da se primeњуju primeri dobre prakse.

Nekoliko nevladinih organizacija koje su učestvovala u programu razmene kombinuju istraživačke projekte i psihološke/psihosocijalne intervencije. Istraživanje se obično fokusira na potrebe tražilaca azila ili efikasnost intervencija. Bilo bi interesantno razmisliti kakav efekat ova kombinacija ima na rad profesionalaca u merenju uspešnosti i efektivnosti i da li je to opet povezano sa temama brige o sebi i podrške osoblja.

Dobra praksa: Kako uključiti i zaštititi volontere preko profesionalnih koordinatora (Nemačka)

Primer iz prakse Xenion Berlin

Volonterima su posebno potrebne jasne granice jer praksa pokazuje

da se lako preopterećuju i zbog toga se osećaju frustrirano i neangažovano. Profesionalno vođenje i koordinacija mogu da obezbede stabilan okvir i imaju oblik pismenog ugovora u XENION-ovoj mreži za volontere. U ovom ugovoru se navodi tačna definicija njihovog zadatka (npr. podrška u učenju nemačkog jezika), dogovara se i navodi konkretan dan i određeni vremenski period. Ugovor važi šest meseci i po potrebi se može produžiti. Takođe, zabeleže se i kontakt podaci odgovornog socijalnog radnika i psihoterapeuta, kako bi se relevantna pitanja postavila stručnom osoblju. Za sva pitanja u vezi s volonterskim programom odgovoran je koordinator koji upoznaje volontere s programom, organizuje mesečne sastanke, kao i obuku i ekskurziju jednom godišnje. Kako su teme koje su zabrinjavajuće jasno podeljene između osoba uključenih u slučaj, odgovornosti su jasne i kao rezultat toga saradnja sa volonterima je veoma uspešna. Ova mreža za volontere je ujedno i važan most za izbeglice ka lokalnim zajednicama i inkluziji u društvo.

4 — Psihosocijalna podrška u kontekstu kršenja ljudskih prava

Postoji širok spektar uspešnih instrumenata, struktura i metoda pri ruci koji su se pokazali plodonosnim kada je u pitanju podrška klijentima na njihovom teškom putu psihosocijalnog blagostanja i mentalnog zdravlja. Deleći ove veštine, one mogu biti izvor inspiracije, motivacije i kreativnosti za druge. Gde vidimo ključna pitanja koja treba da rešimo u svom radu? Koje smo lekcije naučili? Koje smo inicijative pokrenuli koje su se pokazale uspešnim? Ova i mnoga druga pitanja prate sledeće „priče o uspehu“ različitih organizacija.

FOKUS I: Saradnja vlade i civilnog društva

Dobra praksa: Identifikovanje i rešavanje posebnih potreba za zaštitom (Nemačka)

Primer iz prakse XENION-a: Istorija duge, ali uspešne borbe
BNS: Berliner Netzwerk zur Feststellung der besonderen Schutzbedürftigkeit geflüchteter Menschen / Berlinska mreža za identifikaciju posebne ugroženosti među izbeglicama: <https://bns.berlin/en/>.

XENION je jedan od suosnivača Berlinske mreže (BNS), koja je rezultat više od petogodišnje borbe za implementaciju Direktive EU o prijemu u Berlinu.

Šta radimo u BNS mreži?

Savetujemo izbeglice koje su nedavno stigle i već su registrovane u Berlinu. Njihovu ranjivost utvrđujemo u procesu razjašnjavanja koji uključuje socijalne radnike, psihologe i psihijatre, dokumentujemo to i dajemo preporuke šta je klijentu potrebno. Po potrebi pokušavamo da povežemo naše klijente s drugim socijalnim službama. Takođe pružamo obuku osoblju u skloništima, nastavnicima i drugim socijalnim radnicima o radu osetljivom na traume, postupku za dobijanje azila i složenom nemačkom zdravstvenom sistemu. Drugi zadatak je političko lobiranje, donošenje pitanja od naših klijenata do lokalne samouprave i administracije. Cilj nam je da blisko i kolaborativno sarađujemo unutar sistema i na taj način minimiziramo praznine u podršci pridošlicama i tražiocima azila. Organizacije u BNS-u su posvećene ljudima koji se, prema članu 21 Direktive o prijemu u EU 2013/33/EU, smatraju osobama sa posebnim potrebama. Naše konsultacije, koje su besplatne, dostupne su na nekoliko jezika.

Kako smo stigli tamo?

Smernica EU o prijemu pružila je pravni okvir za potrebu da se identifikuju ugrožene izbeglice kao što su žrtve torture i kršenja ljudskih prava kako bi se osigurala njihova prava i posebne potrebe, ali nije mnogo urađeno na primeni mere administracije. Dakle, na NVO je bilo da uspostavi strukture. 2003. godine počeli smo sa još tri savetovališta da pregovaramo sa vladom i drugim nevladinim organizacijama na saveznom nivou kako bismo došli do procedura za sistematsko identifikovanje ranjivih grupa i njihovih specifičnih potreba.

Bilo je potrebno nekoliko godina da lokalne i nacionalne vlasti prepoznaju potrebu za ranom identifikacijom. Konačno, 2007. godine mreža je zvanično priznata kao specijalistička mreža za identifikaciju posebne potrebe za zaštitom izbeglica i dobila je sredstva od Senata Berlina. Mreža se sastoji od sedam centara različitih specijalnosti, na primer, stambena pitanja, maloletnici, hendikepirane grupe, LGBTQI, psihosocijalne potrebe i psihološki ili psihijatrijski poremećaji. U planu je integracija stručnog centra za trgovinu ljudima.

Dobra praksa: Izgradnja povjerenja i zaštite za žrtve trgovine ljudima (BiH)

Primer iz prakse World Visiona Bosna i Hercegovina

World Vision je prva organizacija u Bosni i Hercegovini koja identifikuje i pomaže u zaštiti žrtava i procesuiranju kriminalaca kada je u pitanju trgovina ljudima. Svi zaposleni u World Visionu prošli su obuku za identifikaciju potencijalnih žrtava trgovine ljudima kroz redovne aktivnosti i to je, u stvari, bio prvi i najvažniji korak. Kada su identifikovali žrtve, pratili su korake mehanizma upućivanja pomažući policiji da obavi intervju sa njima, izgrađujući odnos poverenja kako bi se uspostavilo njihovo poverenje u sistem. Staratelji, psiholozi i kulturni posrednici su pružali podršku tokom celog procesa, tako da su žrtve konačno smeštene u sigurne kuće, a počinioci ovih zločina uhapšeni i procesuirani.

U 2022. godini do sada je bilo pet takvih slučajeva. Tri od njih su i dalje u sigurnoj kući. Dvojica su napustila sigurnu kuću i vratila se u logor nakon neuspelog pokušaja da pređu granicu. Tražili su pomoć jer su počele da dobijaju pretnje telefonom i ponovo su smešteni u sigurnu kuću. Posle par dana su nestali iz sigurne kuće i od tada nismo imali kontakt sa njima.

Dobra praksa: Izgradnja efikasnih nacionalnih usluga MZPSP (Srbija)

Primer prakse Mreže psihosocijalnih inovacija (PIN)

Mehanizam koordinacije u Srbiji pod nazivom „Radna grupa za

zaštitu i unapređenje mentalnog zdravlja izbeglica, azilanata i migranata“ osnovan je 2019. godine u saradnji između organizacije civilnog društva (PIN), državne institucije (Komesarijata za izbeglice i migracije Srbije) i međunarodne agencije (Svetska zdravstvena organizacija). Radna grupa okuplja predstavnike državnih organa, međunarodnih agencija i organizacija civilnog društva (OCD) koji se sastaju dva puta mesečno i koordiniraju pružanje usluga mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške izbeglicama. Posle više od dve godine uspešnog rada, Radna grupa je usvojena kao zvanični mehanizam za koordinaciju od strane Ministarstva zdravlja Srbije 2022. godine. Radna grupa je nastavila da bude efikasan nacionalni mehanizam za koordinaciju službi za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku, okupljajući sve relevantne aktere i olakšavajući saradnju i održivo planiranje usluga.

U želji da proširi mrežu aktera koji rade na polju mentalnog zdravlja izbeglica, PIN je 2020. godine osnovao Konzorcijum za mentalno zdravlje izbeglica i migranata (CoReMH) sa ciljem da unapredi praksu i politiku mentalnog zdravlja za izbeglice, tražioce azila i migrante u tranzitnom kontekstu. CoReMH okuplja stručnjake za zaštitu mentalnog zdravlja izbeglica koji rade širom jugoistočne Evrope i fokusira svoj rad na identifikovanje i rešavanje istaknutih pitanja u zaštiti mentalnog zdravlja izbeglica kroz izgradnju kapaciteta, praksu zasnovanu na dokazima, istraživanje i zagovarački rad.

FOKUS II: Multidisciplinarni pristupi zaštiti i brizi o deci i adolescentima u pokretu i izbeglištvu

Dobra praksa: Treninzi o roditeljstvu informisanom o traumi (Nemačka)

Primer iz prakse Refugio Minhen

U psihoterapiji sa traumatizovanim osobama, terapeuti su primetili da je mnogim roditeljima potrebna veća podrška u vaspitanju dece. Za to su postojala dva glavna razloga. Prvo, zbog traumatizacije roditelji mogu lakše izgubiti strpljenje ili u suprotnom možda neće imati

energije da se fokusiraju na potrebe svoje dece. Drugo, budući da smo odgajani u drugačijem kulturnom okruženju, nedostajalo je znanja o vrednostima i obrazovnom sistemu u Nemačkoj.

Refugio Minhen je prilagodio postojeći program obuke roditelja interkulturalnoj pozadini klijenata. Obuku za roditelje predaje osoba relevantnog kulturnog porekla na maternjem jeziku i nudi se u grupi ili u individualnom okruženju (za porodice s mnogo male dece koje ne mogu da učestvuju u grupi). Važan nastavni element je učenje da se oscilira između različitih kultura: Šta znači biti dobar roditelj u vlastitoj domovini? Šta znači biti dobar roditelj u Nemačkoj? Šta škola očekuje od roditelja u vlastitoj domovini? Šta škola očekuje od roditelja u Nemačkoj?

Obuka uključuje sledeće:

- Integracija (koncept obrazovanja i vaspitanja u odnosu na matičnu državu, informacije o školskom sistemu, očekivanja vrtića i škole prema roditeljima)
- Pedagoške teme (medijsko obrazovanje, razvoj deteta, ideje za slobodno vreme, vrednosti u interkulturalnom poređenju)
- Komunikacija (bavljenje akutnim konfliktima i hroničnim problemima)
- Vezivanje (da se na pravi način pokloni pažnja i pohvala, da se postavljaju granice na način pun ljubavi)
- Znanje o traumatizaciji dece (mokrenje u krevet, noćne more, itd.)

Obuka roditelja je postala veoma uspešna; nudi se na 30 različitih jezika, ne samo za izbeglice, već i za porodice migranata. Finansira ga gradska vlada Minhena.

Dobra praksa: Multidisciplinarni pristupi zaštiti dece (BiH)

Primer iz prakse World Vision Bosna i Hercegovina

Zakonsko starateljstvo i kontinuitet obrazovanja za decu u pokretu

Deci bez pratnje i razdvojenoj deci World Vision obezbeđuje zakonske staratelje dok su još u prihvatnim centrima. Kroz sistem starateljstva, deci je obezbeđena nega 24/7; staratelji brinu o njihovim potrebama ili ih po potrebi upućuju partnerskim organizacijama.

Iako je pravo na obrazovanje osnovno pravo dece, deca migranti u Bosni i Hercegovini to pravo nisu mogla ostvariti do pre dve godine. Kako bi se ovoj ugroženoj deci obezbedio kontinuitet obrazovanja, sticanja radnih navika, učenja i osnovnih životnih veština, organizovano je neformalno obrazovanje u prihvatnim centrima. Održane su radionice bosanskog i engleskog jezika, matematike i kreativne aktivnosti za razvoj dečije mašte. Radionice su obuhvatale četiri osnovne matematičke operacije: sabiranje, oduzimanje, množenje i deljenje. Matematika kao nauka ima veliki uticaj na kognitivni razvoj dece, razvijanje njihovog logičkog mišljenja i smatra se hranom za mozak.

Uz podršku kantonalnog ministarstva obrazovanja, formalno obrazovanje je organizovano u dve javne škole. Oko 250 dece je već uključeno u formalno obrazovanje, ali je mali broj dece uspeo da ostane duže od dva meseca zbog kratkog vremena boravka porodice u prihvatnim centrima. Bez obzira na dužinu boravka, insistiramo da deca dobiju formalno obrazovanje. Srednjoškolcima, posebno deci bez pratnje, već su obezbeđena dva ciklusa dvomesečne stručne obuke u lokalnoj srednjoj školi u kojoj je 50 dece obučeno za zanimanja frizer i kuvar.

Multidisciplinarni pristupi identifikaciji dece bez pratnje i razdvojene dece (DBPiRD)

Primer dobre prakse je multidisciplinarni tim koji čine psiholog, socijalni radnik i kulturni medijator. Zadatak ovog tima je da utvrdi da li su migranti članovi jedne porodice ili ne kada stignu u kamp,

kao i da utvrdi da li su deca ili odrasli. Ovo je veoma važno, jer od ovih pitanja zavisi dalje delovanje. Često je moguće otkriti decu u pratnji odraslih koji nisu u srodstvu i to može pomoći u sprečavanju trgovine ljudima.

Razvijeno je nekoliko setova pitanja. Pitanja se moraju redovno menjati jer je posle nekoliko meseci primećeno da migranti pitanja koja su im postavljali dele sa onima koji ih prate. Nakon utvrđivanja porodičnog statusa, MD tim daje preporuku Službi za poslove sa strancima, koja postupa u skladu s ovim preporukama²⁶.

26
Detaljnije informacije možete pronaći u Protokolu o tretmanu dece bez pratnje i razdvojene dece (UASC) u prihvatnom centru Ušivak koji može pružiti World Vision Bosna i Hercegovina: wvi.org/bosnia-and-herzegovina

FOKUS III: Stvaranje sigurnosti u kontekstu ranjivosti, nesigurnosti, diskriminacije i izolacije

Dobra praksa: Osnaživanje mladih ljudi da stvore kolektivne bezbedne prostore (Srbija)

Primer iz prakse Grupe 484

Član jedne nevladine organizacije iz Srbije izvestio je o radionici koju su održali sa mladim izbeglicama koje su pristigle kao maloletnici bez pratnje, tokom koje su shvatili da su se mladi suočavali sa mnogo rizičnih i opasnih situacija na putu za Srbiju: komunikacija sa krijumčarima, spavanje u šumi, kretanje sa mnogo ljudi koje nisu poznavali. Zbog toga je nevladina organizacija odlučila da osećaj sigurnosti postane tema. Kako su mladi bili od 15 do 17 godina, pretpostavljali su da će im biti teško da slušaju bilo kakva uputstva osoblja NVO koje nije prošlo kroz ta iskustva. Najbolji savetnici za ove teme bili bi sami mladi. Osmišljena je radionica u kojoj bi moderator samo moderirao, ali bi sami mladi delili situacije koje su im bile rizične, situacije u kojima su se osećali nesigurno i/ili uplašeno, kome bi verovali na putu, a kome ne. Šta bi oni savetovali drugima u istim situacijama? Na kraju radionice voditelj je sumirao odgovore i pitao ih o drugim bezbednosnim pitanjima koja do sada možda nisu bila pomenuta. Ova radionica je bila važna iz dva razloga. Mladi su mogli da uče iz iskustava drugih, a radionica je pružila siguran prostor za razmišljanje o opasnim situacijama. Razmena iskustava bi donela

psihičko olakšanje mladima, a da oni to nisu ni svesni. U klasičnom psihološkom grupnom okruženju većina mladih verovatno ne bi tako lako otvorila ovu temu, ali u radionici ih je to dovelo u poziciju da svojim znanjem i iskustvom mogu da pomognu drugima.

Slušajući kako mladi objašnjavaju kako su uspeli da se brinu o sebi, da ostanu sigurni i prežive, fokus bi se sa pretnji i problema pomerio na snage i resurse koje mladi nose sa sobom. Sposobnost da doprinesu promeni perspektive kod svojih klijenata je takođe važna veština koja pomaže stručnom osoblju da ostane zdravo i motivirano na poslu.

Dobra praksa: „Zajedničke teme“ kao kulturološki osetljiv pristup društvenoj povezanosti i emocionalnoj sigurnosti (BiH)

Primer iz prakse Žena sa Une

Naša najbolja praksa je naš program oporavka od traume „Zajedničke teme“. Aktivnosti su namenjene izbeglicama i migrantima kojima je potreban psihološki oporavak i socijalna integracija. Projekat je inspirisan drevnim kulturnim praksama i potvrđenim neuronskim istraživanjima. U mnogim kulturama, kada se ljudi suočavaju sa neizrecivim poteškoćama, oni se sastaju kako bi podelili svoja iskustva i pružili podršku jedni drugima. Projekat koristi model rada koji predstavlja kombinaciju terapije traume, psiho-socijalnog obrazovanja i vežbi uma i tela. Projekat ima za cilj da poveže migrante i izbeglice i vrati im izgubljeno poverenje i sigurnost. Ljudi u stanju traume izazvane raseljavanjem i dugim putovanjima žele da budu shvaćeni, a verbalno izražavanje često nije dovoljno ako postoje jezičke barijere. Grafički prikaz njihove priče na odeći ili drugom materijalu omogućava im da tkaju svoju priču sopstvenim tempom i inicijativom. Korišćenjem ove neverbalne metode za obradu traumatskih uspomena, oni stiču osećaj emocionalne sigurnosti i dozvoljeno im je da razgovaraju o iskustvima u vreme kada su spremni za njih. To takođe postaje prilika za njih da iskažu svoje potrebe i da budu upućeni na stručne službe podrške. Izraz na tkanini razlikuje se od tradicionalne psihoterapije po tome što se šivenje doživljava kao

bezbedno, poznato i neopasno. Konkretno je, opipljivo i ima pozitivne, reparativne asocijacije. Ponekad evocira slike majke ili drugih članova porodice i njihovih zaštitnih, negujućih kvaliteta. Stoga pruža optimalan kontekst za obradu emocija koje ljudi osećaju kada su najranjiviji. S druge strane, što je veoma važno, rad u grupama kompenzuje socijalnu izolaciju, osećaj izdaje i nepoverenja, i pruža mogućnost da se glasovi čuju i van njihovog neposrednog okruženja. Kako migranti i izbeglice često pate od intenzivne anksioznosti i traže načine da smire svoj nervni sistem koji već duže vreme funkcioniše u stanju pripravnosti, tekstilno izražavanje je za njih veoma prihvatljiv način da smanje napetost, jer je šivenje veoma prirodan i prijatan način za smanjenje stresa.

Osim toga, kreiranje tekstila i životnih priča na taj način doprinosi afirmaciji kulturnog identiteta izbeglica. Mnoge zajednice imaju dugu tradiciju šivenja i vezenja posebnim tehnikama i stilovima jedinstvenim za njihovu kulturu. Očuvanje ovih tradicija je takođe važan element, koji dobija dodatni značaj u situacijama raseljavanja.

Dobra praksa: Platforma za e-savetovanje kao sredstvo za unapređenje mentalnog zdravlja izbeglica i migranata (Srbija)

Primer iz prakse Centra za populacione politike i održivi razvoj (CPPSD)

Tokom pandemije COVID-19 u Srbiji, porasla je potreba za onlajn uslugama mentalnog zdravlja, posebno za osobe kojima se ne pruža dovoljno usluga kao što su žene i devojke izbeglice, kojima je potreban brz stručni savet i upućivanje nadležnim državnim institucijama. Među izazovima sa kojima smo se suočavali u pružanju usluga mentalnog zdravlja u prihvatnim centrima bili su ograničeno vreme koje smo imali za rad sa izbeglicama i migrantima, nedostatak privatnog prostora za individualna savetovanja, selidba ljudi iz jednog kampa u drugi i jezičke barijere. Tokom karantina, prihvatni centri su bili zatvoreni za posete. CPPSD je razvio platformu za e-savetovanje koja je omogućila besplatno medicinsko, psihološko, pravno i vršnjačko savetovanje, razmenu informacija i upućivanje na relevantne insti-

tucije. Platforma koristi dvosmernu interaktivnu audio-video tehnologiju za povezivanje korisnika kada je neophodna interakcija uživo, licem u lice, dostupna na mobilnom telefonu ili računaru. Platforma je omogućila daljinsku procenu mentalnog zdravlja, daljinsko savetovanje o mentalnom zdravlju uživo, daljinsko praćenje korisnika i prikupljanje i evaluaciju podataka. Kroz sistem zakazivanja sesija, kao i hitne onlajn razgovore, platforma za e-savetovanje je omogućila brze, tačne i profesionalne stručne savete i podršku. Korisnici su mogli da izaberu kanale za savetodavne sesije kao što su Skype, Zoom, Viber ili WhatsApp. Usluga je omogućena i putem telefona za klijente koji nisu imali internet vezu. Prevodioci su dostupni za sve klijente (uz njihov dogovor). Platforma za e-savetovanje omogućava decentralizaciju usluga, sa pristupom specijalizovanim uslugama bez obzira na lokaciju; dostupnost, vodeći računa kada i gde je to potrebno; i pristupačnost, sa smanjenim vremenom i troškovima putovanja. Takođe je obezbedila privatnost i priliku za izbeglice da prijave slučajeve nasilja našim savetnicima i da dobiju podršku ako žele da nastave sa slučajem.



Preporuke / Zaključci za efikasan prijenos u praksu

Tokom ove razmene mogli smo da uočimo sve veću potrebu za efikasnim formatima za transnacionalnu razmenu. Ljudi su bili veoma spremni da podele svoja iskustva i da čuju iskustva drugih. Iako je bilo veoma iznenađujuće koliko su veb-seminari dobro funkcionisali kao alat za razmenu i koliko je lako bilo raditi zajedno u nacionalno mešovitim grupama, bilo je veoma očigledno da ništa ne može da zameni lične sastanke.

- Međunarodnu razmenu preporučujemo kao sredstvo za prenos znanja i kontinuirano profesionalno učenje, ali i kao prostor za rekreaciju sopstvenog kapaciteta za empatiju, kao sredstvo za prevenciju sagorevanja, brigu o sebi i prostor za sveobuhvatno razmišljanje.
- Preporučujemo dobro osmišljene pripremne sesije na terenu koje uključuju sve partnere prućene fokusiranim veb-seminarima u kombinaciji s lićnim sastancima u različitim zemljama kako bi učili jedni od drugih, i istovremeno iskusili društveni i politićki kontekst.
- Istićemo važnost transnacionalne razmene za zajednićki rad na zajedničkom razumevanju multimodalnih, holistićkih pristupa u zbrinjavanju izbeglica koje su ųrtve kršjenja ljudskih prava.

Taćnije, **produbljena transnacionalna razmena je posebno važna u vezi s odrećdenim temama** kako bi se stvorile različite perspektive za mećusobno ućenje i stvarno razumevanje. Iako su svi ućesnici radili u oblasti psihosocijalne nege i mogli su u velikoj meri da dele iste teorije, postalo je jasno da različiti uslovi rada i neposredni ciljevi njihovih klijenata zahtevaju prilićno različite pristupe nezi i lećenju.

- Preporučujemo dalju mećunarodnu razmenu o najboljim praksama i ulozi identifikacije potrebe za posebnom zaštitom.
- Preporučujemo dalji razvoj smernica za orijentaciju posebno osmišljenih za socijalne radnike koji ne rade u terapijskim ustanovama, ali imaju najredovniji i najdublji kontakt sa ugroženim potencijalno traumatizovanim osobama.
- Preporučujemo razmenu o tome kako doći i kako stvoriti opcije za pruųanje psihosocijalne nege ljudima van zvanićnih sistema kampa.

Transnacionalne sinergije u pogledu dokumentovanja nasilja treba dalje procenjivati iz konteksta tranzita i prijema

- Izrićito preporučujemo podizanje svesti u tranzitnim zemljama o radnjama koje bi mogle dovesti do posebnih proceduralnih garancija u zemljama dolaska i koje bi mogle biti relevantne u postupku za dobijanje azila. To će biti znaćajan naćin zaštite izbeglica i njihovih osnovnih prava.
- Preporučujemo razvoj jednostavnog alata za dokumentovanje kršćenja ljudskih prava – ukljućujući šta treba i šta ne treba – za osoblje koje pruųa brigu (ukljućujući socijalne radnike ili volontere).
- Preporučujemo evaluaciju na terenu kako bi se dali predlozi za akciju. Takav proces evaluacije treba da ukljući one koji zaista rade na terenu, a ne da bude samo akademska veųba.
- Istićemo da odbijanja i guranje nazad idu ruku pod ruku s kršćenjem ljudskih prava i da ih treba dokumentovati i javno tretirati.

Multimodalne i odrųive strukture koje omogućavaju profesionalnu vršnjaćku podrųku i pristup vezan za kontekst nezi i rehabilitaciji

- Preporučujemo da se pitanja traume, identifikacije ranjivosti i posledica po negu i/ili lećenje posmatraju na diferenciran naćin izmeću tranzitne i zemlje dolaska. Konkretno, dovodimo u pitanje svrhu identifikacije ranjivosti ili problema povezanih s nasiljem i traumom ako proces ne stavlja potrebe preųivelih na prvo mesto, tako da identifikaciju prati procena potreba i plan nege i lećenja ili ustanove za pruųanje relevantnih usluga.
- Preporučujemo multimodalni tim s fokusom na ljudska prava, ukljućujući socijalne radnike, psihologe, psihoterapeute i advokate, sa dobrim pristupom lokalnoj ili nacionalnoj i mećunarodnoj mreųi.
- Istićemo važnost nijansiranijeg razumevanja rehabilitacije ųrtava kršćenja ljudskih prava i torture. Mere i ciljevi rehabilitacije treba da budu osetljivi na kontekst u kojem se klijenti nalaze.

Brojnom osoblju psihosocijalne zaštite će verovatno biti teųko da se pridruųi transnacionalnoj razmeni. Nesigurnost finansiranja je problem u svim ukljućenim zemljama, ali na veoma različite naćine. Spoljni

i politički pritisak u okruženju u kojem radimo, marginalizacija naših klijenata i naš veliki obim posla, plus osećaj preopterećenosti, mogu biti uravnoteženi dobrim timom koji funkcioniše.

- Preporučujemo fokusiranje na podršku osoblju i brigu o sebi u svim programima razmene među praktičarima kako bi se podstakla održiva podrška kolega preko nacionalnih granica.
- Preporučujemo međunarodnu razmenu kao važnu pomoć za procenu transnacionalnog porekla klijenata, ali i – kao što smo naučili u ovoj razmeni – da obezbedi platformu za učenje za lični rast i brigu o sebi.

Organizacije koje učestvuju

Po abecednom redu

BAfF – Nemačka asocijacija psihosocijalnih centara za izbeglice i žrtve torture



Savezna asocijacija psihosocijalnih centara za izbeglice i žrtve torture (BAfF) je krovna organizacija centara za tretman žrtava kršenja ljudskih prava i političkog progona u Nemačkoj. Promovišemo umrežavanje i saradnju, u Nemačkoj i na međunarodnom nivou, između aktera i organizacija koje pružaju psihosocijalnu podršku žrtvama kršenja ljudskih prava. Na taj način jačamo kapacitete NVO koristeći pristup zasnovan na ljudskim pravima.

U BAfF-u trenutno postoji 47 psihosocijalnih centara koji su posvećeni medicinskoj, psihoterapijskoj i psihosocijalnoj nezi i rehabilitaciji žrtava torture i drugih teških kršenja ljudskih prava. BAfF predstavlja opšte brige centara za lečenje na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou u odnosu na javnost i političke donosioce odluka. Ovim lobiranjem takođe pokušavamo da postignemo zakonska poboljšanja uslova života za izbeglice i zalažemo se za sve veću potrebu za lečenjem u psihosocijalnim centrima. Pored toga, razvijamo etičke i profesionalne standarde za odgovarajući tretman traumatizovanih izbeglica

KONTAKT: info@baff-zentren.org

Centar za populacione politike i održivi razvoj (CPPSD)



Osnovan 2002. godine, Centar za populacione politike i održivi razvoj (CPPSD) ima za cilj poboljšanje kvaliteta života pojedinaca pružanjem i vođenjem kampanje za seksualno i reproduktivno zdravlje i prava kroz zagovaranje i usluge, posebno za siromašne i ugrožene ljude.

Posvećeni smo radu u partnerstvu sa zajednicama, vladama i drugim organizacijama i donatorima na ostvarivanju socijalnih, obrazovnih i reproduktivnih prava, kao i na unapređenju usluga na lokalnom i nacio-

27

Organizacija je nedavno preimenovana u „SRZ – Srpsko udruženje za seksualno i reproduktivno zdravlje i prava”

nalnom nivou. Kao deo međunarodnog okruženja, CPPSD je posvećen i usklađivanju domaćeg zakonodavstva s međunarodnim dokumentima koje je naša zemlja ratifikovala. CPPSD je član Međunarodne federacije za planirano roditeljstvo (IPPF.org), najveće globalno povezane mreže u sferi reproduktivnog zdravlja i prava.

CPPSD je, kao vodeća nevladina organizacija (NVO) u oblasti reproduktivnog zdravlja i prava, socijalnih prava i obrazovanja, u više od 14 godina inicirala i pokrenula različite dugotrajne programe preventivnog, edukativnog i društvenog delovanja i obezbedila pristup širokom spektru usluga, od kojih neke postoje već 10 godina, uključujući aktivnosti na terenu za mlade uopšte, izbeglice, migrante, povratnike i osobe sa invaliditetom. Omogućili smo i vršnjačku edukaciju u školama, među romskim socijalnim i obrazovnim medijatorima i mladim Romkinjama. Sproveli smo brojne programe zagovaranja u međunarodnim i domaćim okvirima, pri čemu smo posebnu pažnju posvetili umrežavanju nevladinih organizacija koje rade na istim ili sličnim temama.

Kancelarije CPPSD-a su u Beogradu i naše aktivnosti vodi programsko i administrativno osoblje kao i izvršni direktor. Naš rad nadgleda Izvršni odbor, sastavljen od pet posvećenih pojedinaca, željnih da se uključe u sferu ljudskih prava u pogledu reproduktivnih prava i sloboda. Konačno telo odlučivanja je Generalna skupština, koja se sastaje jednom godišnje i sastavljena je od članova organizacije i volontera koji doprinose ukupnom radu naše organizacije.

KONTAKT: contactus@srh.rs



FATRA Frankfurt

FATRA e.V. (Frankfurter Arbeitskreis Trauma und Ekil – Frankfurtska radna grupa za traumu i egzil) osnovana je 1994. godine kao nezavisna, dobrotvorna organizacija za pružanje usluga psihosocijalnog i mentalnog zdravlja za traumatizovane izbeglice u Frankfurtu na Majni, Nemačka. Naši klijenti izbeglice su odrasli, porodice, adolescenti i maloletne izbeglice bez pratnje različite etničke, verske, političke pri-

padnosti i seksualne orijentacije. Naše osoblje je multidisciplinarno i multietničko, sastoji se od psihoterapeuta za decu i mlade i psihološkog psihoterapeuta za odrasle, psihologa (većina njih su na školovanju da postanu psihoterapeuti ili psihoanalitičari), sociologa, socijalnih radnika, umetničkog terapeuta, kao i administratora. Ima deset zaposlenih, svi na pola radnog vremena, a tu si i jedan redovni slobodni stručnjak angažovan jednom nedeljno, kao i prevodioci i psihijatri kao slobodni saradnici na zahtev.

Pošto smo prilično mala organizacija, veliki naglasak stavljamo na umrežavanje, ne samo da bismo obezbedili prilagođenu podršku pojedinačnim izbeglicama, već i da bismo poboljšali pristup standardnom sistemu zdravstvene zaštite za izbeglice. Zato smo pre skoro 20 godina osnovali mrežu za tretman kako bismo motivisali psihoterapeute i psihijatre koji rade u svojim ordinacijama ili u bolnicama da leče izbeglice i, po potrebi, uz pomoć prevodioca. FATRA sa svoje strane podržava terapeute tako što ih savetuje ako postoje problemi u ispunjavanju zahteva procedure za dobijanje azila, te organizovanjem redovnih obuka, uključujući prostoriju za razmenu među kolegama. Na taj način smo uspeali da povećamo sopstvene prijemne kapacitete, jer možemo da upućujemo ljude kojima je potrebna dugotrajna terapija. Ali to ima i pozitivan efekat da više ljudi sazna za sudbinu izbeglica i uključi se u njihove brige. Međutim, još uvek postoje mnoge strukturne prepreke za pristup standardnom sistemu zdravstvene zaštite.

KONTAKT: info@fatra-ev.de



Group 484

Grupa 484 je nevladina organizacija osnovana 1995. godine sa ciljem da podrži samoorganizovanje 484 izbegličke porodice koje su našle utočište u Srbiji nakon bekstva iz Krajine i operacije Hrvatske vojske Oluja. Osnivač Grupe 484 bila je Jelena Šantić, primabalerina, književnica i humanista koja je 1996. godine nagrađena Međunarodnom godišnjom nagradom za mir Pax Christi. Organizacija se razvijala pod Jeleninim

rukovodstvom do njene prerane smrti 2000. godine. Narednih godina organizacija se razvijala uvek u skladu s osnovnom namerom i idealima Jelene Šantić. Vizija Grupe 484 ostaje „svet jednakih mogućnosti za ljude da ostvare svoja prava i potencijale, gde god to žele, živeći svoje etičke i kulturne različitosti“, a njena misija je da „zajedno s izbeglicama, lokalnim stanovništvom, posebno sa mladima – u saradnji sa organizacijama i pojedincima sa sličnim vrednostima – gradi društvo u kojem se poštuju razlike i prava svih; delujući u Srbiji i jugoistočnoj Evropi“. Trenutno Grupa 484 ima tri programa – Program direktne podrške; Mi i drugi, program za interkulturalno obrazovanje; i Centar za migracije (CEMI), program koji se fokusira na istraživanje, praćenje i obrazovanje u oblasti migracija.

Program direktne podrške pruža psihosocijalnu, edukativnu i integrativnu podršku migrantima i tražiocima azila u prihvatnim i azilantskim centrima širom naše zemlje. Trudimo se da im pružimo ohrabrenje i podršku u suočavanju s teškoćama koje su doneli sa sobom i u prihvatanju novih životnih okolnosti u kojima se nalaze. Upoznajemo ih s pravima i obavezama koje imaju u Srbiji u pogledu svog specifičnog položaja i statusa i objašnjavamo društveni i kulturni kontekst lokalne sredine. Program takođe podržava razvoj resursa za pružanje socijalnih i komunalnih usluga u gradovima koji primaju migrante i tražioce azila. Takođe, kroz finansijsku i mentorsku podršku drugih organizacija, nastojimo da ojačamo i proširimo mrežu podrške kako migrantima i izbeglicama, tako i predstavnicima lokalnih zajednica.

Iako je u prvim godinama većina naših aktivnosti bila usmerena na direktnu humanitarnu pomoć izbeglim i raseljenim licima s prostora bivše Jugoslavije, već tada smo počeli da razvijamo sveobuhvatnu podršku integraciji u lokalne zajednice. Vremenom su aktivnosti Grupe 484 dobile strateški okvir. Sve više počinjemo da insistiramo na razvojnog karakteru naših aktivnosti, s posebnim osvrtnom na pitanja kao što su razvoj socijalnog stanovanja i podrška zapošljavanju i socijalnom preduzetništvu.

Dok je fokus našeg rada bio na podršci migrantima i tražiocima azila, uključujući snažnu podršku uključivanju dece u lokalne škole, za nas je

podjednako važna i podrška lokalnim zajednicama koje su uključene u brigu o njima. To je podrazumevalo niz psihosocijalnih, obrazovnih, rekreativnih i integrativnih aktivnosti, kao i renoviranje i opremanje vrtića i škola, domova zdravlja i bolnica i drugih značajnijih lokalnih institucija i objekata.

U poslednjih pet godina projekti iz Programa direktne podrške realizovani su u Bogovađi, Beogradu, Preševu, Vranju, Šidu, Dimitrovgradu, Subotici, Somboru, Sremskoj Mitrovici, Sjenici, Obrenovcu, Bosilegradu i Severnoj Makedoniji.

KONTAKT: office@grupa484.org.rs



Lichtpunkt

Lichtpunkt Hamburg

Neprofitno udruženje Lichtpunkt | Traumatoški i psihosocijalni centar, osnovan je 2018. godine od posvećenog kruga prijatelja koji su bili terapeuti i koji su udružili snage da bi se suprotstavili jazu u ponudi dugotrajne psihoterapije u Hamburgu, posebno za odrasle traumatizovane izbeglice. U februaru 2019. godine, uspeli smo da otvorimo naš psihosocijalni centar Lichtpunkt u blizini železničke stanice Altona, usred jednog od najraznovrsnijih i kulturno najživopisnijih okruga Hamburga. Lichtpunkt je član nacionalnog Udruženja psihosocijalnih centara za izbeglice i žrtve torture (BAfF e.V.) i član mreže socijalnih službi *Paritätischer Vohlfahrtsverband e.V.*

U našem Centru pomažemo na kulturološki osetljiv, pažljiv i pun poštovanja način da pomognemo ljudima da izađu iz njihove traumatske paralize i da ih aktiviramo za svakodnevni život u Nemačkoj. Pružamo kvalitetnu i doslednu terapiju traume, psihosocijalnu podršku traumatizovanim tražiocima azila kojima je posebno potrebna zaštita. U budućnosti nameravamo da pružamo i psihijatrijsku negu. Na ovaj način dajemo značajan doprinos ostvarivanju ljudskog prava na zdravlje, jer su tražioci azila i dalje očigledno u nepovoljnom položaju u pogledu pristupa zdravstvenoj i psihosocijalnoj zaštiti u Nemačkoj.

Pristup našeg centra je multimodalan i holistički. To je zato što je potreban sveobuhvatan pristup kako bi se traumatizovanim izbeglicama kojima je hitno potrebno lečenje obezbedili putevi do oporavka i povratka u samoodređeni život bez straha. Različite profesionalne orijentacije naših psihoterapeuta omogućavaju nam da ponudimo širok spektar terapija.

Radimo s različitim psihoterapijskim pristupima kao što su bihejvioralna terapija, psihodinamska terapija, geštalt terapija, sistemska terapija i psihoterapija usmerena na klijenta.

Srž našeg rada je kulturološki osetljiv tretman traume. Uz individualne potrebe naše ciljne grupe, naši terapeuti mogu odgovoriti na različite potrebe. Po potrebi nudimo i porodičnu terapiju, jer su dva naša terapeuta sistemski porodični terapeuti, a jedan je terapeut za decu i adolescente. U terapiji usmerenoj na traumu koriste se tehnike kao što su EMDR, TRIMB, somatsko iskustvo, tehnika ekrana ili terapija ego-stanja. Radimo zajedno sa specijalizovanim,iskusnim prevodiocima koji posjeduju znanje o strukturi i iskustvo u terapijskom okruženju, tako da tumače na način osetljiv na traumu i razumeju terapijski proces. Prevodioci za nas nisu samo jezički posrednici, oni su često i kulturni posrednici i važan deo terapije ili savetovanja koji gradi poverenje.

Finansiranje:

- 18 % Javna sredstva
- 82 % Privatne donacije

Naše usluge trenutno uključuju psihološko savetovanje i stabilizaciju za odrasle izbeglice, psihoterapiju i terapiju traume za odrasle, terapiju igrom usmerenu na osobu za decu i adolescente, socijalni rad i socijalno savetovanje, terapijske grupe i sveobuhvatnu negu zajedno sa stalnim partnerima u mreži.

Članovi osoblja:

- 3 socijalna radnika (nepuno radno vreme)
- 6 psihoterapeuta (4 nepuno radno vreme, 2 slobodna)

- 1 generalni direktor (jedini posao sa punim radnim vremenom)
- 1 finansijski menadžer (s pola radnog vremena 50%)
- 1 šef kancelarije (s pola radnog vremena 50%)

KONTAKT: info@lichtpunkt.org



Mreža psihosocijalnih inovacija (PIN)

PIN – Mreža psihosocijalnih inovacija – je nevladina, nepolitička i neprofitna organizacija koja radi u Srbiji. PIN je osnovan 2015. godine s ciljem da okupi psihologe koji se bave istraživanjem, kao i pružanjem direktnih usluga, kako bi formirali tim stručnjaka koji će zajedno raditi na razvoju i implementaciji sveobuhvatnih i na dokazima zasnovanih modela psihosocijalne podrške. Cilj je da se korisnici, pružaoci usluga, lokalne zajednice i kreatori politike angažuju u kreiranju sistemskih i održivih rešenja za zaštitu mentalnog zdravlja.

Glavne aktivnosti PIN-a podeljene su u četiri programske oblasti:

- 1) Pružanje neposredne mentalne i psihosocijalne podrške;
- 2) istraživanje; 3) zastupanje; 4) izgradnja kapaciteta

PIN trenutno zapošljava ukupno 13 članova osoblja:

- 1 direktora koji radi sa savetodavnim odborom (finansijski supervizor, finansijski menadžer i menadžer programa)
- 2 člana administrativnog i finansijskog tima
- 5 viših psihologa / koordinatora projekta
- 4 psihologa

PIN je prepoznat kao jedan od vodećih aktera u ovoj oblasti u Srbiji. Kao partner UNHCR, IOM, UNFPA, EU, OKSFAM, IRC, DFID i fondacije Kahane, PIN pruža kulturološki osetljivu psihološku podršku i savetovanje u azilantskim/prihvatnim centrima i prihvatilištima za maloletnike bez pratnje (MBP), delujući kao fokusna tačka za multisektorsku saradnju u zaštiti mentalnog zdravlja izbeglica. PIN, u saradnji sa OCD i Kancelarijom za azil, redovno sprovodi psihološku procenu za postu-

pak azila. To je dovelo do prve pozitivne odluke o dodeli međunarodne zaštite u Srbiji uzimajući u obzir psihičko stanje podnosioca zahteva. PIN od 2016. godine sprovodi godišnje istraživanje mentalnog zdravlja izbeglica u Srbiji, prateći trendove kao i faktore rizika i zaštite za psihološku ranjivost i otpornost.

U proteklih godinu dana, PIN se bavio razvojem programa psihosocijalne podrške u zajednici za ugrožene grupe u osam lokalnih zajednica u Srbiji. Na osnovu istraživanja potreba i dostupnih usluga podrške na lokalnom nivou, PIN je razvio tri programa psihosocijalne podrške – programe podrške mladima, starim osobama i osobama u krizi. Programe su u lokalnim zajednicama realizovali lokalni pružaoci usluga tokom pet meseci. Cilj PIN-a je da se zalaže za održivo sprovođenje programa u lokalnim zajednicama širom zemlje i podigne svest o važnosti podrške u zajednici koja je dostupna svima.

KONTAKT: office@psychosocialinnovation.net

PSZ Düsseldorf



Psychosoziales Zentrum für Flüchtlinge Düsseldorf e.V. (engl. PSC Düsseldorf) je nevladina, neprofitna organizacija. Član je regionalnog pružaoca socijalne pomoći Nemačke protestantske crkve, Diakonisches Werk Rheinland-Vestfalen-Lippe. PSC Düsseldorf je osnovan u leto 1986. godine na inicijativu izbegličkih konsultanata, sveštenika i volontera u cilju poboljšanja brige o mentalno i psihički poremećenim izbeglicama na području Dizeldorfa. Počelo je s tri stalno zaposlena radnika, sada ima 27 stalno zaposlenih i nekoliko slobodnih radnika, volontera i saradnika.

Rad PSC Düsseldorf finansira se iz sredstava savezne, državne i lokalne vlade, kroz subvencije projekata EU, UN i raznih fondacija i privatnih donacija, članskih priloga i prikupljanja. PSC je takođe priznati sponzor dobrobiti mladih Opštine Dizeldorf.

PSC Dizeldorf svoj rad za izbeglice usmerava na lečenje, rehabilitaciju i socijalnu sigurnost i dobrobit za pripadnike osetljivih grupa sa posebnom potrebom za zaštitom: osobe koje su doživele torturu, silovanje ili neki drugi teški oblik psihičkog, fizičkog ili seksualnog nasilja, maloletne izbeglice (bilo u pratnji ili bez pratnje), samohrani roditelji i izbeglice sa složenim mentalnim i psihičkim poremećajima.

Posebna pažnja se u tom pogledu poklanja životnoj situaciji pripadnika manjina pod visokim rizikom da budu izloženi iskustvima diskriminacije (npr. pripadnici LGBTQI zajednice, osobe koje se suočavaju sa rasističkom diskriminacijom, pripadnici zajednica koje su posebno podložne diskriminaciji, kao što su Romi i Jezidi). Usluge koje PSC nudi prvenstveno su usmerene na ugrožene izbeglice sa neizvesnim statusom boravka u Nemačkoj, sa malim znanjem nemačkog ili engleskog, i sa prvim ili drugim jezikom koji se ne sreće često u Nemačkoj.

KONTAKT: info@psz-duesseldorf.de



Refugio Munich

Kao odgovor na nedostatak adekvatnih objekata za lečenje u vreme kada su mnoge izbeglice stizale u Minhen traumatizovane ratom, progonom i torturom, Refugio Minhen je osnovan 1994. godine kao centar za savetovanje i lečenje. U početku su se lečile uglavnom izbeglice iz Bosne.

Područja naše uključenosti:

- psihoterapija i socijalno savetovanje za decu, omladinu i odrasle (individualna psihoterapija i grupna terapija)
- rana psihijatrijska dijagnoza i socijalno savetovanje u prihvatnim centrima
- prva psihološka pomoć izbeglicama iz Ukrajine
- psihijatrijski izveštaji za postupak dobijanja azila
- savetovanje o migracijama
- obuka roditelja na više od 30 jezika
- umetničke grupe za decu i mlade

- napredna obuka za profesionalce
- istraživanje

„Initiative für Flüchtlinge-Refugio Munich e.V.“ (Inicijativa za izbeglice) je dobrotvorna organizacija koja vodi Refugio Munich. Njegova glavna lokacija je Minhen, a filijale su u Augsburgu (dva zaposlena) i Landshtutu (sedam zaposlenih). Refugio Minhen ima ukupno 75 zaposlenih, 125 slobodnih saradnika i oko 60 volontera.

„Förderverein Refugio Minhen e.V.“ je društvo prijatelja koje prikuplja sredstva i reklamira naš rad; dobrotvorna fondacija „ChancenReich“ prikuplja novac za naše dugoročno finansiranje.

KONTAKT: info@refugio-muenchen.de

World Vision BiH



World Vision je u Bosni i Hercegovini (BiH) od 1994. godine, implementirajući pomoć, razvoj i zalaganje za dobrobit dece i njihovih porodica, posebno najugroženijih. World Vision deluje u više od 35 opština u oba entiteta Bosne i Hercegovine. Takođe radi u šest programa razvoja područja (ADP) koji obuhvaćaju 19 opština. Uz podršku World Vision Taiwan i World Vision Korea, svaki ADP se fokusira na različitu geografsku oblast i lokalne aktere kao partnere kako bi poboljšali dobrobit dece. Kada su Bosnu i Hercegovinu pogodile rekordne poplave u maju 2014. godine, World Vision je odgovorio u roku od 24 sata, proširivši obim rada sa svojih ADP-a na 11 susjednih opština.

Od 2015. godine, kroz niz ciljanih intervencija, WV je aktivno reagovao na migrantsku krizu na zapadnom Balkanu i podizao svest o zaštiti i mentalnom zdravlju migrantske populacije, a posebno DBPiRD. Kroz sveobuhvatni program odgovora na migrante WV-a, koji se sprovodi od decembra 2018. do oktobra 2022., više od 40.000 migranata, izbeglica i tražilaca azila imalo je koristi od prostora prilagođenih deci, jedinica za majke i bebe, 24/7 pružanja DBPiRD-a, neformalnog obrazovanja, sportsko-rekreativnih aktivnosti i radne terapije.

World Vision trenutno zapošljava 95 stalno zaposlenih u četiri kancelarije širom zemlje: Sarajevu, Banjoj Luci, Zenici i Tuzli, te u prihvatnim centrima u Blažuju, Ušivku i Borićima.

Interventni program WV BiH

Migrantska kriza u Bosni i Hercegovini počela je 2018. godine pojavom sve većeg broja migranata u gradovima. Prvi prihvatni centar otvoren je kod Mostara. World Vision je uz podršku UNICEF-a pokrenuo Kutak za decu uzrasta od 5 do 15 godina i Jedinicu za majke i bebe od 0 do 4 godine. Otvaranjem kampa Ušivak 2019. godine, World Vision je obezbedio zakonske staratelje za decu bez pratnje. Od tada je World Vision proširio svoje aktivnosti na sve kampove u Bosni i Hercegovini, a naši pristupi su se vremenom menjali kako bismo na najefikasniji način odgovorili na potrebe migranata. Sve naše projekte finansiraju GIZ, World Vision Nemačka i UNICEF.

Od početka nove migrantske rute kroz BiH, WV je bio aktivno uključen kroz prvu procenu provedenu u Bosni i Hercegovini u martu 2018. godine u cilju podrške elementarnoj zaštiti dece. Do kraja maja 2022. zabeležen je 93.341 dolazak, a broj i dalje raste.

WV sprovodi različite projekte koje finansiraju različiti donatori, ali mentalna i psihološka podrška prolazi kroz sve projekte kao okosnica svih naših intervencija.

Tokom realizacije projekta „Jačanje identifikacije i otpornosti (potencijalnih) žrtava trgovine ljudima na zapadnom Balkanu“ u partnerstvu s Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), World Vision je razvio modele rada koji uključuju aktivnosti koje doprinose unapređenju mentalnog zdravlja korisnika prihvatnog centra.

World Vision Mentalno zdravlje i psihosocijalni pristup je:

- Sveobuhvatan i dalekosežan: korišćenje širokog spektra intervencija prilagođenih specifičnim potrebama ugroženih pojedinaca i grupa, kao što su deca i deca bez pratnje, majke i porodice sa decom, odrasli.
- Višestepeni: korišćenje širokog spektra intervencija usmerenih na individualne, grupne i nivoe zajednice

- Vođen sinergijom: osmišljen da postigne najbolje rezultate radeći kroz dobro planirane intervencije koje se međusobno unapređuju u okviru MZPSP programa World Vision Internationala
- Zasnovan na partnerstvu: mobilizacija i optimizacija širokog spektra partnerstava sa međunarodnim organizacijama, nevladinim organizacijama i državnim institucijama zaduženim za pomoć migrantskoj populaciji u BiH i regionu.

Model mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške sastoji se od različitih aktivnosti od kojih svaka ima uticaj na mentalno zdravlje

1. Info pult i upućivanje pojedinačnih slučajeva postojećim pružaocima usluga
2. Sportske/kreativne/društvene/muzičke aktivnosti
3. IT kursevi i kursevi jezika
4. Radna terapija (poput šivenja i baštovanstva)

KONTAKT INFORMACIJE SU DOSTUPNE NA MREŽI:

www.wvi.org/bosnia-and-herzegovina



XENION

Psychosoziale Hilfen für
politisch Verfolgte e.V.

XENION Berlin

XENION je član krovne nemačke organizacije za psihosocijalne centre za izbeglice i žrtve torture, BAfF.

Nudimo siguran prostor zaštite žrtvama torture, rata i drugih teških kršenja ljudskih prava, kao i njihovim porodicama. Pružamo im stručno psihosocijalno i psihoterapijsko savetovanje (i za odrasle i za decu). XENION ima za cilj da popuni jaz između mentalnog zdravlja i ljudskih prava.

Klinički psihološki tretman i psihoterapija:

(7 psihoterapeuta, 1 lekar psihijatar za odrasle, 3 psihoterapeuta za maloletna lica i 1 psihijatar za maloletna lica)

Naši psihoterapeuti interveniše u kriznim situacijama, te pružaju kratkoročnu i dugoročnu psihoterapiju (kako u individualnom tako i u grupnom okruženju). Pored toga, XENION sastavlja kliničke medicinske izveštaje po potrebi za Saveznu kancelariju za migracije i izbeglice (BAMF) i sudove.

Psihosocijalni rad (5 socijalnih radnika)

Nudimo individualno socijalno i pravno savetovanje, obuku i radionice, grupe za osnaživanje, kako u našim kancelarijama tako i u smeštaju za izbeglice.

Pružamo informacije u vezi sa postupkom dobijanja azila u Nemačkoj, uključujući i pripremu naših klijenata za intervju za azil. U zavisnosti od potreba pojedinca, radićemo zajedno i sa advokatima. XENION je u mogućnosti da iskoristi svoju mrežu s drugim specijalizovanim savetodavnim centrima kako bi podržao naše klijente tokom celog procesa, tj. da stupi u kontakt sa imigracionom kancelarijom, Saveznom kancelarijom za migracije i izbeglice (BAMF) ili drugim zainteresovanim stranama koje su ključni deo procesa za dobijanje azila.

Mentorstvo i starateljstvo, volonterski program (15 članova osoblja)

Od 2004. naše osoblje obučava volontere za podršku izbeglicama u svakodnevnom životu (kako pronaći kurs jezika, itd.). Postoji i specijalizovani program (osnovan 2004.) za volontere koji preuzimaju zakonsku odgovornost za maloletnike bez pratnje.

Rad sa prevodiocima

Bez prevodilaca nikada ne bismo mogli da radimo ovakav posao. XENION ima 2 koordinatora za pitanja prevođenja, nudimo obuku za preko 22 prevodioca koji trenutno sarađuju sa XENION-om na redovnoj osnovi. Glavne grupe klijenata kompanije XENION su izbeglice iz Iraka, Avganistana, Sirije, Turske, kao i nekoliko afričkih zemalja.

U 2021. godini XENION je podržao više od 520 pridošlica/tražilaca azila uz psihosocijalnu podršku. Od njih manje od 200 je moglo da koristi psihoterapijske usluge kompanije XENION zbog velike potražnje i ograničenog kapaciteta osoblja. Glavne psihološke teme koje XENION-ovi psihotera-

peuti podržavaju su PTSP, depresija, anksioznost, suicidnost, psihoze, psihosomatski i somatski poremećaji.

Finansiranje:

- 22 % Okružna sredstva
- 4 % Savezna sredstva
- 45 % Državna sredstva
- Ostalo: privatne donacije

Skoro svi naši klijenti su tražioci azila koji su nedavno stigli u Nemačku i malo je verovatno da će dobiti pravo na boravak. Najmanje polovina su „dablinski slučajevi“ koji bi, prema pravilima EU, trebalo da budu deportovani u zemlju EU u kojoj su se prijavili po dolasku u EU na putu za Nemačku.

XENION ima za cilj da pruži holističku podršku svojim klijentima kroz pružanje (psiho-)socijalnih, psihoterapeutskih i psihijatrijskih usluga, čineći situaciju što jednostavnijom u vreme kada klijenti doživljavaju ogroman stres i neizvesnost.

To podrazumeva sagledavanje njihove situacije u celini: biografije, porodičnog porekla, iskustva tokom bekstva, trenutnog boravišta, psihološke i somatske bolesti, itd. Naš cilj je da klijenti XENION-a dobiju podršku koja im je potrebna kako bi se osećali što sigurnije i bezbednije, obezbeđujući da dobiju kliničku i društvenu podršku za poboljšanje njihovog blagostanja.

Holistički tretman za nas u XENION-u znači i politički rad, kao što je lobiranje. To radimo kroz izjave za krovne organizacije, napore u odnosima s javnošću i podršku javnim kampanjama. Pored toga, XENION je član različitih udruženja na regionalnom i državnom nivou.

KONTAKT: info@xenion.org



Žene sa Une

Žene sa Une su osnovane 1992. godine tokom rata u BiH i zvanično su registrovane u septembru 1994. Za ostvarivanje naših statutarne ciljeva i obaveza u okviru Udruženja postoje sledeća odeljenja:

1. Sigurna kuća
2. Centar za besplatne pravne savete
3. Lokalni volonterski servis (LVS)
4. Dnevni boravak za decu u riziku
5. Program jačanja porodice
6. Odeljenje za implementaciju projekata i međunarodnu saradnju.

Udruženje ima 21 stalno zaposlenog i više od 300 volontera.

Misija Žena sa Une je da doprinese ekonomskom, socijalnom, kulturnom i političkom osnaživanju društva, bez obzira na spol, profesiju, nacionalnost, veru i geografsku lokaciju. Među ciljevima udruženja su edukacija građana o demokratiji, pomoć i briga o ugroženim populacijama, borba protiv nasilja u porodici, organizacija i razvoj volonterskog rada i volonterskih programa, postupanje kao korektiv prema zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, te pružanje aktivnosti u cilju zaštite prava deteta. Udruženje ima dobru saradnju s lokalnim i republičkim državnim institucijama i nevladinim organizacijama. Članovi smo različitih mreža na nacionalnom i regionalnom nivou.

U oblasti psihosocijalne podrške, pružamo individualnu i grupnu podršku ugroženim korisnicima. Radionice se organizuju kako bi se smanjili simptomi depresije i anksioznosti i pomoglo korisnicima da identifikuju svoje specifične potrebe. Tokom radionica migranti i izbeglice prave „priče na platnu” kako bi opisali sećanja, izrazili nade i podelili svoja iskustva nasilja, raseljenja i preživljavanja. Koristimo umetničku terapiju za poboljšanje kognitivnih i senzornih motoričkih funkcija, negovanje samopoštovanja i samosvesti. Radimo na razvijanju kreativnosti i podsticanju snaga koje mogu pomoći ljudima da se nose s poteškoćama sa kojima se suočavaju. MZPSP se takođe organizuje kroz individualni i grupni rad pomoću alata

„Points of You“. Naše iskustvo je pokazalo da u individualnom i grupnom radu ovaj alat omogućava brže otkrivanje suštine problema i podstiče kreativniju i često hrabrija rešenja, podržana održivijim akcionim planovima. Koristimo alatku Points of You da stvorimo toplo mesto i da pomognemo u samoizražavanju. Ova vrsta aktivnosti takođe pruža prostor za okupljanja i druženja i stvara nove mreže socijalne podrške. Konačno, jedan od važnijih ciljeva ovih aktivnosti, pored smanjenja psihičkog stresa, jeste i identifikovanje potencijalnih žrtava trgovine ljudima.

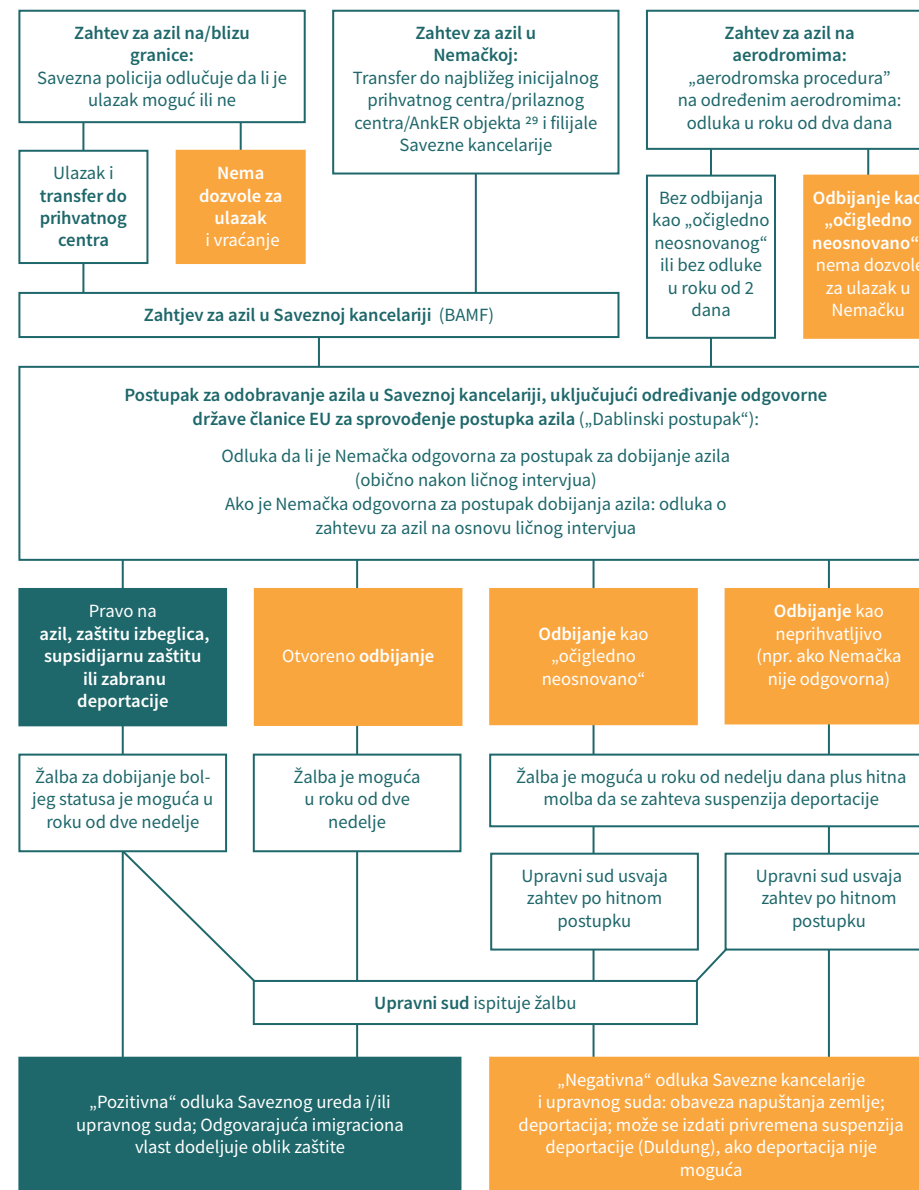
KONTAKT: zena-una@bih.net.ba

²⁸
Prevedeno sa Pro Asil (2016): Schema des Asylverfahrens in Deutschland. (dostupno na mreži: <https://www.proasyl.de/hintergrund/was-im-asylverfahren-passiert-und-was-dabei-alles-falsch-laeuft/> pregledano 10.10.2022)

²⁹
Takozvani ANKER centri (dolazak – odluka – repatrijacija) pokrenuti su 2018. godine takozvanim „Master planom za migracije“ Savezne vlade. Ovi kontroverzni specijalni kampovi uglavnom se bave postupkom azila za osobe iz „sigurnih zemalja porekla“ koje imaju male šanse da dobiju zakonsko pravo da ostanu.

Dijagram toka: Faze nemačkog postupka za dobijanje azila

Faze nemačkog postupka za dobijanje azila ²⁸



Daljnji resursi

Dodatne informacije na engleskom:

- Internetska stranica NVO Pro Asyl:
<https://www.proasyl.de/en/>
- Savezna kancelarija za migracije:
<https://www.bamf.de/EN/Themen/AsylFluechtlingsschutz/asylfluechtlingsschutz-node.html;jsessionid=0DB4E28E6126262F65DD77C442DB722C.intranet251>
- Informacije o zakonima i propisima o azilu u Nemačkoj:
<https://handbookgermany.de/en/asylum>
- Internet stranica BAfF-a:
https://www.baff-zentren.org/wp-content/uploads/2021/02/BAfF_Rehabilitation-for-refugee-survivors_2020.pdf

Dodatne informacije o nemačkom zakonodavstvu i sistemu azila:

- Informationsverbund Asyl & Migration
<https://www.asyl.net/start>
- Mediendienst: Wöchentlicher Rundbrief deutsch/englisch
<https://mediendienst-integration.de/>
- Landesflüchtlingsräte
<https://www.fluechtlingsrat.de/>

EU lobističke organizacije o temama bekstvo/azil/granice:

- Ecre
<https://ecre.org/>
- Bordermonitoring EU
<https://bordermonitoring.eu/>
- Balkanbrücke
<https://balkanbruecke.org/>
- Borderline-europe, Menschenrechte ohne Grenzen e.V.
<https://www.borderline-europe.de/>



BAfF e.V. – Bundesweite Arbeitsgemeinschaft der Psychosozialen Zentren für Flüchtlinge und Folteropfer

Projekat „Razmena znanja i praksi – profesionalci iz zemalja zapadnog Balkana i Nemačke o holističkoj podršci izbeglicama i osobama koje su preživjele kršenja ljudskih prava među migrantskom i izbegličkom populacijom“

Paulsenstraße 55–56
12163 Berlin, Njemačka

т +49 (0)30/31 01 24 63
е info@baff-zentren.org
i www.baff-zentren.org

GIZ Severna Makedonija

Regionalni projekat o prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima na zapadnom Balkanu

Martin Hiebsch
Antonie Grubisikj 5
1000 Skoplje, Severna Makedonija

т +389 / 23 10 35 60
е martin.hiebsch@giz.de
i www.giz.de/en

FUNDED BY:



